Nr 6.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen, m. m.; given Stockholms slott den 15 december 1944.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen; samt
2) lag om ändrad lydelse av 66 § checklagen.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 88 § växellagen.

Härigenom förordnas, att 88 § växellagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

88 §.

Protest skall upptagas *i stad* av där anställd notarius publicus eller magistratsperson eller av särskild förrättningsman och *å landet* av landsfiskalen i orten eller av notarius publicus eller magistratsperson från närmaste stad eller av särskild förrättningsman. Landsfiskal må ock, inom sitt distrikt, upptaga protest i stad, där magistrat ej finnes.

Särskild förrättningsman förordnas av Konungens befallningshavande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1946.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 66 § checklagen.

Härigenom förordnas, att 66 § checklagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

66 §.

Protest skall upptagas *i stad* av där anställd notarius publicus eller magistratsperson eller av särskild förrättningsman och *å landet* av landsfiskalen i orten eller av notarius publicus eller magistratsperson från närmaste stad eller av särskild förrättningsman. Landsfiskal må ock, inom sitt distrikt, upptaga protest i stad, där magistrat ej finnes.

Särskild förrättningsman förordnas av Konungens befallningshavande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1946.

Utdrag av protokollet i justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 september 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, ANDERSSON, ROSANDER, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för handelsdepartementet och t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Rosander, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga *om ny reglering av notarius publicusinstitutionen m. m.* samt anför därvid följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 november 1940 tillkallades den 28 december samma år inom justitiedepartementet borgmästaren M. Heuman för att verkställa utredning rörande notarius publicusinstitutionen ävensom börschefen K. Belfrage och bankombudsmannen A. M. Åström att på kallelse av utredningsmannen i egenskap av sakkunniga med honom deltaga i överläggningar i ämnet. Utredningsmannen överlämnade den 20 juni 1941 en promemoria med förslag till stadga angående notarii publici ävensom till lagar angående ändrad lydelse av 88 § växellagen och 66 § checklagen, vilken promemoria torde få fogas såsom bilaga till detta protokoll.

Sedan yttranden över promemorian inhämtats från myndigheter och sammanslutningar samt frågan varit föremål för ytterligare överväganden inom justitiedepartementet, anhåller jag att nu få upptaga densamma till behandling.

Gällande bestämmelser.

De allmänna bestämmelserna om notariatväsendet finnas i *stadgan den 6 oktober 1882 angående notarii publicibefattningen* med senare vidtagna ändringar.

I 1 § av stadgan angivas de arbetsuppgifter som tillkomma notarius publicus. Denne är sålunda skyldig att, då han därom anlitas, verkställa sådana inom hans tjänstgöringsområde förekommande protester och andra förrättningar, vilka enligt allmän lag eller särskilda författningar kunna eller böra utföras av notarius publicus, dock ej delgivning av stämning eller annan

handling. Vidare skall notarius publicus på anmodan bevittna underskrifter, bestyrka riktigheten av översättningar och avskrifter samt övervara utlottningar av obligationer och sådana besiktningar, som angivas i sjölagen. I övrigt äger notarius publicus efter anmodan övervara jämväl andra förrättningar samt lämna allmänheten biträde med upprättande av handlingar, som det icke enligt lag eller författning tillkommer annan myndighet att utfärda.

De nuvarande notarius publicusbefattningarna äro knutna till städerna. I vissa städer är befattningen på grund av föreskrift i magistraternas arbetsordningar förenad med annan tjänst. Eljest prövar enligt 3 § i stadgan handels- och sjöfartsnämnden i staden, om behov av notarius publicus föreligger, samt utser innehavare till befattningen, varefter magistraten eller, beträffande stad utan magistrat, länsstyrelsen utfärdar förordnande för honom. I stad, där handels- och sjöfartsnämnd ej finnes, fullgör drätselkammaren de uppgifter, vilka enligt stadgan åvila nämnden.

Till notarius publicus må enligt 2 § ej antagas annan än den som råder över sig och sitt gods och fullgjort vad för behörighet att utöva domarämbetet finnes föreskrivet samt visat sig äga erforderlig insikt i franska, tyska och engelska språken. Vid tjänstetillsättning må hänsyn tagas jämväl till kunskap i annat språk. Vad beträffar stad utan magistrat gäller den undantagsbestämmelsen, att till notarius publicus kan förordnas annan än lagfaren person, om han i övrigt prövas skickad att utöva befattningen.

Enligt inhämtade uppgifter uppgår antalet notarius publicusbefattningar i riket för närvarande till 109, fördelade på 104 städer (i Stockholm 4 befattningar och i Göteborg 3). Notarius publicusbefattning saknas i 19 städer, därav 2 magistratsstäder. De fyra notarii publici som finnas i Stockholm äro därtill särskilt förordnade och idka tillika advokatverksamhet. I samtliga övriga magistratsstäder, där notarius publicus finnes, är hans befattning förenad med magistratstjänst. Beträffande landsrättsstäder med notarius publicusbefattning har vanligen kommunalborgmästaren förordnats till notarius publicus. I några av dessa städer har dock till befattningen utsetts advokat eller, i ett fall, stadsfiskalen på platsen.

Då särskilt förordnad notarius publicus är av sjukdom eller annat laga förfall hindrad att utöva sin befattning, skall han enligt 4 § i stadgan göra anmälan därom hos handels- och sjöfartsnämnden, därvid han även äger att föreslå lämplig person såsom vikarie. Finner nämnden ej något att erinra mot den till vikarie föreslagne, utfärdas förordnande för denne av magistraten eller, där magistrat ej finnes, länsstyrelsen. Om handels- och sjöfartsnämnden finner den föreslagne icke uppfylla de fordringar som föreskrivas i 2 §, skall notarius publicus skyndsamt inkomma med förslag å annan person. Inkommer ej sådant förslag eller skulle nämnden ej heller anse sig kunna förorda den senast föreslagne, har nämnden att hos magistraten (länsstyrelsen) anmäla lämplig person att fullgöra uppdraget. Även i nu avsedda fall träder drätselkammaren, där handels- och sjöfartsnämnd saknas, i nämndens ställe.

I 1882 års stadga saknas bestämmelser angående ledighet för notarius

publicus av annan grund än sjukdom eller annat laga förfall. Enligt en särskild *kungörelse den 21 augusti 1939* kan emellertid i Stockholm förordnas biträdande notarius publicus, om innehavare av notarius publicusbefattning därstädes finner det erforderligt att vid anhopning av göromål äga tillgång till biträde, å vilken han må kunna överlåta fullgörandet av vissa uppdrag. Reglerna för tillsättning av biträdande notarius publicus överensstämma i huvudsak med bestämmelserna om utseende av vikarie.

I 88 § *växellagen* och den därmed likalydande 66 § *checklagen* — båda lagarna utfärdade den 13 maj 1932 — givas bestämmelser angående behörighet att upptaga protest. Enligt dessa bestämmelser skall protest upptagas i stad av där anställd notarius publicus eller magistratsperson och å landet av landsfiskalen i orten eller av notarius publicus eller magistratsperson från närmaste stad eller av särskild förrättningsman, som må hava av länsstyrelsen förordnats. I stad, där magistrat ej finnes, skall särskild förrättningsman vara av länsstyrelsen förordnad, och må protest upptagas jämväl av landsfiskalen i orten.

I övrigt må nämnas, att i en *kungörelse av den 17 maj 1935* föreskrivits skyldighet för landsfiskal att bevittna underskrifter och bestyrka riktigheten av avskrifter, där sådan åtgärd av någon påkallas för tillvaratagande i utlandet av rätt till arv, försäkring, pension eller skadestånd eller av annan honom tillkommande rättighet. För tillvaratagande av rättighet i utlandet kan vidare jämlikt *lag den 5 april 1935* upptagas ed av allmän underrätt eller å landet av domaren och i stad av den av rådhusrättens lagfarna befattningshavare som rätten därtill utsett.

Begäran om utredning.

I skrivelse den 3 juli 1940 till Kungl. Maj:t har *Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd* framställt önskemål om ändring av gällande bestämmelser rörande notarius publicus. Sålunda har nämnden hemställt, att i stadgan angående notarii publicibefattningen måtte föreskrivas, dels att till notarius publicus icke finge antagas någon som uppnått sextio års ålder, dels ock att nämnden ägde befogenhet att pröva, huruvida notarius publicus, som uppnått sextiofem års ålder, fortfarande kunde anses lämplig att kvarstå i sin befattning. Nämnden har vidare i samma skrivelse anhållit, att bestämmelser måtte meddelas för att hindra att till notarius publicus antoges någon som ej ägde erforderliga betingelser att bestrida befattningen eller att alltför omogna och oprövade eller eljest icke lämpliga personer föresloges till vikarie för notarius publicus eller till biträdande notarius publicus.

Över nämndens skrivelse har utlåtande inhämtats från Stockholms magistrat, som jämväl berett notarii publici i Stockholm tillfälle att yttra sig i ärendet. Magistraten har funnit vissa av de av nämnden framförda önskemålen kunna tillbörligt tillgodoses utan ändring av nuvarande bestämmelser i ämnet. Bristen på föreskrift om avgångsålder för notarius publicus

kunde dock enligt magistratens mening tänkas inverka menligt på tjänstens skötande. Angående den utväg som borde väljas för att lösa denna fråga har magistraten ställt sig tveksam, därvid bl. a. betonats faran av att alltför starkt beskära tryggheten å befattningen och framkastats tanken på att införa en pensionsrätt för notarius publicus. Magistraten har vidare uttalat, att man komme in på spörsmål, vilka för sin prövning syntes fordra en grundlig behandling, och vilka eventuellt kunde medföra en revision av hela stadgan. En sådan revision syntes även av andra skäl påkallad.

Chefen för justitiedepartementet upptog den 22 november 1940 frågan om utredning i ämnet till behandling i statsrådet. Efter redogörelse för Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnds framställning jämte magistratens däröver avgivna utlåtande yttrade departementschefen därvid bland annat:

Stadgan angående notarii publicibefattningen har visserligen efter sin tillkomst år 1882 undergått ändringar i olika hänseenden, men den är dock i sina huvuddrag oförändrad. Den utveckling som ägt rum sedan dess, icke minst på det ekonomiska området, gör det påkallat att stadgan blir föremål för en allmän översyn. Såsom framgår av de uttalanden, vilka nyss återgivits, har uppmärksamheten särskilt riktats på de frågor som sammanhänga med tjänstetillsättning, vikariatförordnande, avgångsskyldighet och pensionsrätt. Det torde emellertid vara lämpligt att frågan om notarii publiciinstitutionens ställning i förhållande till det allmänna upptages till prövning i hela sin vidd. Även föreskrifterna om ifrågavarande befattningshavares arbetsuppgifter och verksamhet i övrigt böra underkastas granskning och göras till föremål för de ändringsförslag som befinnas påkallade.

Departementschefen föreslog på grund av det anförda tillkallande av en utredningsman och särskilda sakkunniga, vartill Kungl. Maj:t lämnade sitt bemyndigande. Som förut nämnts har utredningsmannen den 20 juni 1941 avlämnat en promemoria jämte förslag i ämnet.

Promemorian.

Beträffande förslagets allmänna grunder framhålles i den av utredningsmannen avlämnade promemorian inledningsvis, att det ej sällan mötte svårigheter för den enskilde att anskaffa bevisning rörande de sakförhållanden, av vilka hans rätt berodde. Bevismedel kunde mötas med invändningar eller löpa faran att förstöras. En betydligt högre grad av trygghet följde med bestyrkanden av offentlig myndighet. Emellertid kunde domstolarna och de administrativa myndigheterna på grund av den nödvändiga begränsningen av deras arbetsuppgifter samt de former, under vilka deras verksamhet bedreves, endast i ringa utsträckning omedelbart taga del av förekommande sakförhållanden. Det kunde sålunda knappast komma i fråga att annat än i särskilda fall ålägga dylik myndighet att på uppdrag av enskild person vara verksam för angivet ändamål. Den anmärkta bristen kunde i viss omfattning utfyllas av en notariatinstitution. Notarii publici, vore nämligen verksamma såsom offentliga vittnen och av dem utfärdade handlingar tillerkändes det vitsord som tillkomme offentlig myndighet.

I promemorian erinras vidare om att notarii publici i vissa främmande länder tagits i anspråk i mycket vidsträckt omfattning, därvid beträffande åtskilliga rättshandlingar gällde, att de icke kunde företagas utan biträde av notarius publicus. I Sverige, där notariatinstitutionen vore mera ofullständigt utvecklad än i nyssnämnda länder, funnes — vid sidan om upptagande av protester — endast i enstaka fall skyldighet att begagna notarius publicus. Denna frihet syntes icke ha medfört sådana vådor att någon allmän önskan funnes att i vårt land efter utländska förebilder utbygga notariatinstitutionen till att bliva ett i betydande utsträckning obligatoriskt hjälpmedel vid ingående av avtal och företagande av andra rättshandlingar. Emellertid hade verksamheten, sådan den genom den historiska utvecklingen kommit att gestalta sig i Sverige, visat sig i hög grad gagnelig. Särskilt såvitt anginge rättsförhållanden mellan parter i olika länder vore biträde av notarius publicus ofta nära nog oundgängligt. Av notarius publicus utfärdat intyg godtoges nämligen över stora delar av världen. Även i åtskilliga fall, där endast inhemska förhållanden berördes, kunde notarius publicus' medverkan ofta vara erforderlig. Sålunda förekomme, att notarius publicus på grund av det särskilda förtroende som komme honom till del anlitades i fall, där det ansåges uteslutet att begagna annat vittne.

I enlighet med de anförda synpunkterna ha utredningsmannen och de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att å ena sidan anledning ej förelåge att i vårt land tilldela notarius publicus vidgad behörighet, men å andra sidan starka skäl talade för att bibehålla notariatinstitutionen vid i huvudsak den ställning den för närvarande intager i svenskt rättsliv. Förslaget till ny notarii publicistadga har utarbetats från nämnda utgångspunkt.

Vidkommande arbetsuppgifterna framhålles i promemorian, att i 1882 års stadga endast angåves några få sådana uppgifter, vilka notarius publicus vore skyldig utföra, samt att därjämte tillades honom en ej närmare begränsad befogenhet att biträda jämväl vid andra förrättningar. Härav hade bland annat föranletts en viss osäkerhet rörande vad rätteligen fölle inom hans behörighet. Det syntes böra närmare fixeras vad notarius publicus skulle äga att utföra och samtidigt i princip åläggas honom att fullgöra detta. Bestämmelser härom återfinnas under 5 och 6 §§ i stadgeförslaget.

I promemorian betecknas såsom kärnpunkten i notarius publicus' verksamhet kontroll eller undersökning av yttre sakförhållanden och upprättandet av protokoll eller intyg över därvid gjorda iakttagelser. Av liknande art vore även de förrättningar, vid vilka inför notarius publicus avgåves förklaring och han överlämnade sådan till tredje man eller mottoge något i deposition. Jämväl i dessa fall hänförde sig hans bestyrkande till sakliga omständigheter, vilka förekommit vid förrättningarna.

I enlighet härmed upptar 6 § i förslaget förrättningar av nu angivet slag bland de arbetsuppgifter som åvila notarius publicus. Bland dessa förrättningar nämnas med hänsyn till den utsträckning, i vilken de i praxis förekomma, särskilt bestyrkande av namnunderskrifter och andra legaliseringar

samt kontroll av lotteridragningar och pristävlingar ävensom verkställande av utlottningar.

Beträffande rättsfrågor ha utredningsmannen och de sakkunniga av såväl principiella som praktiska skäl funnit olämpligt att tillägga notarius publicus behörighet att i denna sin egenskap avgiva utlåtanden i sådana frågor. Notarius publicus skall dock enligt förslaget äga bestyrka, att myndighet eller person är behörig att företaga viss tjänsteåtgärd eller att någon intager viss tjänsteställning eller innehar viss kompetens eller är rättsligen behörig företräda annan. Detta undantagsstadgande motiveras därmed, att dels behovet av officiellt bestyrkande i samband med internationella rättsärenden här är särskilt framträdande, dels ock det rättsliga bedömandet står i nära samband med yttre omständigheter och därtill är av skäligen enkel natur. Däremot tages i promemorian avstånd från att, såsom jämväl ifrågasatts, notarius publicus därutöver skulle tillerkännas rätt att bestyrka vad svensk lag eller författning stadgar angående viss rättsfråga ävensom att vid företagande av rättshandling föreskrivna former blivit iakttagna.

I fråga om bestyrkande av översättningar föreslås i promemorian sådan uppmjukning av nuvarande bestämmelse, att notarius publicus väl bibehålles vid möjligheten att bestyrka översättningar men ej ålägges att mottaga sådana uppdrag. I detta sammanhang framhålles, att på initiativ av vissa institutioner translatorer auktoriseras i Stockholm, Göteborg och Malmö men att vissa erinringar riktats mot translatorernas verksamhet. De sakkunniga, som jämväl haft att yttra sig i anledning av en till Kungl. Maj:t ingiven framställning om inrättande av en translatorsexamen, anse starka skäl tala för att snarast åtgärder vidtagas i syfte att ordna ett tillfredsställande translatorsväsende. Även om så skedde, vore det likväl knappast troligt, att notarius publicus' befattning med översättningar komme att kunna helt undvaras. Härvid framhålles särskilt den starka auktoritet som flerstädes i utlandet kommer notarius publicus till del ävensom värdet av att vid översättning av text med juridiskt innehåll kunna anlita notarius publicus. Å andra sidan vore det uteslutet, att notarius publicus å varje plats kunde vara kompetent att verkställa eller kontrollera alla sådana översättningar som kunde ifrågakomma. I enlighet härmed stadgas i tredje stycket av 6 § i förslaget, att notarius publicus »må» åtaga sig att bestyrka riktigheten av översättningar.

Med hänsyn till vissa utländska förhållanden har i promemorian tagits under övervägande att tillägga notarius publicus befogenhet att upptaga ed. Bestämmelse härom har emellertid icke upptagits i förslaget.

Såvitt angår regleringen av arbetsuppgifterna må jämväl framhållas, att under 7 § i förslaget sammanförts bestämmelser om vissa fall, då notarius publicus skall eller må vägra sin medverkan. Notarius publicus får sålunda bland annat icke handlägga ärende, som ankommer å särskild myndighet eller inrättning eller ock är av beskaffenhet, att medverkan av notarius publicus ej kan anses tillbörlig. Med sist återgivna uttryck åsyftas enligt motiven fall, i vilka notarius publicus finner, att hans biträde begäres i rättsstridigt eller chikanöst syfte eller då ärendet är av sådan natur, att dess

handläggning av notarius publicus ej är förenlig med befattningens värdighet, t. ex. vissa av de fall, där bestyrkandet begäres för reklamändamål.

I detta sammanhang må slutligen nämnas, att under 11 § i förslaget upptagits uttrycklig föreskrift därom, att notarius publicus är berättigad till skälig ersättning för utfört uppdrag. Att sådan ersättning i vissa fall skall ingå till stadens kassa, följer av arbetsordningar och reglementen för magistrater och kommunalborgmästare.

Vad härefter angår organisationen av notariatväsendet förordas i promemorian, att notarius publicus skall finnas i varje stad. Däremot föreslås icke särskilda notarius publicusbefattningar för landsbygden. Det förutsättes därför, att landsbygdens befolkning liksom hittills skall, där landsfiskal ej är behörig, vända sig till notarius publicus i stad. I detta sammanhang erinras i promemorian om, att enligt gällande bestämmelser protester å landet kunna upptagas av notarius publicus från närmaste stad. Härutöver förordas i 6 § av förslaget ett stadgande av innehåll, att notarius publicus äger utföra där avsedda förrättningar jämväl utom den stad, där han är anställd.

I fråga om befattningshavarnas ställning förordas såtillvida ett bibehållande av nuvarande ordning som enligt förslaget befattningarna skola i Stockholm utövas av ett antal fria företagare men i övriga städer, där magistrat finnes, vara förenade med magistratstjänst. Beträffande städer under landsrätt föreslås att notarius publicussysslan tilldelas kommunalborgmästaren. Bestämmelserna härom upptagas i 2 §.

Till stöd för förslaget att beträffande Stockholm bibehålla notarii publici vid ställningen av fria företagare åberopas i promemorian bland annat, att notarii publici därstädes kommit att anlitas i större omfattning och för mer mångskiftande uppgifter än i andra städer, vartill i viss mån torde ha bidragit det personliga intresse dessa notarii publici såsom fria företagare haft för att utveckla sin rörelse och hävda sig i den inbördes konkurrensen. Vidare syntes bland de företag och enskilda personer, vilka i större utsträckning anlitade notarius publicus, råda en allmän önskan att för Stockholm bibehålla institutionen vid dess hittillsvarande utformning. I promemorian uttalas, att det kunde ifrågasättas att jämväl i övriga magistratsstäder giva notarius publicus ställningen av fri företagare, då kravet på snabbhet och smidig anpassning efter omständigheterna kunde förväntas därigenom bliva särskilt väl tillgodosett. Övervägande skäl syntes emellertid tala för att i fråga om magistratsstäderna i allmänhet fortfarande förlägga notarius publicussysslan till magistraten. I detta hänseende framhålles bland annat, att notarii publici, med undantag för de allra största städerna, icke kunde vara fullt sysselsatta inom sina befattningar, varför de vore nödsakade att ägna sig jämväl åt annan verksamhet, samt att det vore av största vikt, att notarius publicus genom nämnda verksamhet bevarade en gentemot allmänheten oberoende ställning och kunde från dennas sida åtnjuta orubbat förtroende.

Liknande skäl anföras i promemorian till stöd för att beträffande städer

under landsrätt lägga notarius publicussysslan på kommunalborgmästaren. Vidare påpekas i detta sammanhang, att enligt gällande lag kommunalborgmästare skall vara lagfaren eller ock på grund av annan utbildning eller ådagalagd duglighet i kommunala värv eller eljest i allmän befattning ha prövats skickad att innehava den tjänst, varom fråga är. Under sådana förhållanden syntes kommunalborgmästare tillika väl lämpad att besörja notarius publicussysslan.

För att ej ökningen av kommunalborgmästarnas arbetsbörda skall bliva alltför stor förordas i promemorian att, där så erfordras, den redan nu föreliggande möjligheten att tillsätta särskild förrättningsman för protester begagnas. Härvid framhålles, att det självfallet icke kunde överlåtas åt kommunalborgmästaren att själv avgöra, i vad mån befattningen med protester borde läggas i andra händer. Då städerna ofta hade ekonomiskt intresse av saken, borde jämväl undvikas att lägga avgörandet hos kommunal myndighet. Däremot syntes uppgiften lämpligen kunna anförtros åt länsstyrelsen. För denna lösning kunde anföras även det skälet, att det enligt gällande ordning tillkomme länsstyrelse att förordna den särskilde förrättningsmannen för protester, samt att förevarande båda frågor delvis vore beroende av varandra och sålunda med fördel kunde bedömas i ett sammanhang.

I överensstämmelse härmed har enligt 5 § i förslaget länsstyrelsen tillagts befogenhet att i stad, där särskild protestförrättare förordnats, befria notarius publicus från skyldighet att förrätta protest. Vid tillämpningen av denna bestämmelse har länsstyrelsen — enligt vad särskilt framhålles — möjlighet att lämpa sitt beslut efter förhållandena i det särskilda fallet. Sålunda kan kommunalborgmästaren såsom notarius publicus helt befrias från skyldighet att förrätta protester eller nämnda skyldighet bibehållas jämsides med den särskilde förrättningsmannens. Vidare kan dennes förordnande begränsas exempelvis till viss kortare tid eller till fall, då kommunalborgmästaren har förhinder.

I promemorian framhålles, att vid genomförande av den sålunda föreslagna anordningen i fråga om notarius publicusbefattningarna i städer utan magistrat erfordrades jämkning av de i 88 § växellagen och 66 § checklagen givna stadgandena angående upptagande av protest såtillvida, som föreskriften om förordnande av särskild förrättningsman borde göras fakultativ. Därjämte förordas, att den i nämnda lagrum intagna bestämmelsen om behörighet för landsfiskal att upptaga protest i stad utan magistrat utgår.

Vid utveckling av skälen för sist berörda ändring erinras i promemorian att framställning i detta syfte under år 1934 gjorts till Kungl. Maj:t av svenska stadsförbundets styrelse. Styrelsen framhöll därvid städernas ekonomiska intresse av att deras egna befattningshavare utförde förekommande protester och påtalade olägenheten för städer utan magistrat av landsfiskals rätt i detta hänseende. Styrelsen uttalade även, att efter genomförande av 1932 års lagstiftning angående kommunalförvaltningen i städer utan magistrat — varigenom de nuvarande kommunalborgmästarbefattningarna skapades — det näppeligen kunde anföras något avgörande skäl för att bibe-

hålla landsfiskal såsom protestförrättare i dessa städer. Berörda framställning blev på sin tid för yttrande remitterad till länsstyrelserna och vissa sammanslutningar. De betänkligheter, som därvid från en del håll yppades mot att fråntaga landsfiskal ifrågavarande befogenhet, motiverades särskilt med att han icke kunde vara pliktig att utan gottgörelse avstå från med verksamheten förenade inkomster.

I promemorian påpekas, att det sålunda åberopade skälet mot borttagande av landsfiskalernas behörighet såsom protestförättare i stad numera torde sakna betydelse, sedan under år 1941 för landsfiskalerna genomförts en löneregler ing, enligt vilken dessa befattningshavare tillförsäkrats fast lön utan rätt till sportler. Vidare framhålles, att behovet av landsfiskal såsom protestförrättare, om notarius publicusbefattningar inrättades i samtliga städer, bleve ännu mindre än förut.

Med hänsyn till vad sålunda anförts ha utredningsmannen och de sakkunniga utarbetat förslag till lagar om ändrad lydelse av 88 § växellagen och 66 § checklagen. Enligt förslagen skulle i andra punkten av nämnda båda lagrum stadgas, att i stad, där magistrat ej finnes, särskild förrättningsman må vara av länsstyrelsen förordnad.

I förslaget till stadga angående notarii publici ha även upptagits bestämmelser beträffande den närmare anordningen av notarius publicusbefattningarna i Stockholm. Vad angår notarius publicusbefattningar i andra städer ha liknande bestämmelser ej ansetts erforderliga, då därvid äro att iakttaga de bestämmelser som gälla för den tjänst varmed notarius publicusbefattningen förenats.

Stadgandena för Stockholm, som återfinnas i 2 och 12—22 §§, innebära en reglering efter delvis nya linjer. Sålunda föreslås, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att efter hörande av magistraten samt handels- och sjöfartsnämnden besluta angående antalet notarii publici i Stockholm. För att vid tillsättning av notarius publicus befordra en fri och allsidig prövning har jämväl avgörandet i denna del ansetts böra tillkomma Kungl. Maj:t, medan magistrat samt handels- och sjöfartsnämnd tillagts förslagsrätt. Bestämmelserna härom ha i tillämpliga delar utformats i överensstämmelse med vad som gäller för dispaschörer. För behörighet till notarius publicusbefattning i Stockholm uppställes — utöver nu gällande föreskrifter — fordran på svenskt medborgarskap ävensom grundlig erfarenhet från praktisk juridisk verksamhet. Förordnande för notarius publicus skall enligt förslaget upphöra vid utgången av den månad, under vilken han fyller 67 år, och vidare därest han förklaras omyndig eller försättes i konkurs samt i vissa fall efter beslut av Kungl. Maj:t. Vad sålunda stadgats om skyldighet att avgå vid viss ålder skall dock enligt en föreslagen övergångsbestämmelse ej äga tillämpning å den som tillträtt befattningen före stadgans ikraftträdande.

Beträffande vikarier och biträden förordas i promemorian, att för varje notarius publicus i Stockholm skall utses en ersättare, benämnd biträdande notarius publicus, med uppgift att såväl bereda notarius publicus erforderlig lättnad i arbetsbördan som ock vid förfall för honom uppehålla befattningen.

Bestämmelser härom ha upptagits såsom 16—18 §§ i stadgeförslaget. Härvid föreslås, att notarius publicus själv skall äga rätt att — i fråga om protester utan tidsbegränsning och beträffande övriga göromål under sammanlagt högst en och en halv månad varje år — helt eller delvis överlåta åt ersättaren att bestrida med befattningen förenade åligganden. Därutöver skall ledighet beviljas notarius publicus på grund av styrkt sjukdom eller annat laga förfall. Prövningen av denna fråga anses böra anförtros åt magistraten. Som skäl härför anföres, att frågan närmast är av administrativ karaktär och att magistraten har större möjlighet än handels- och sjöfartsnämnden att snabbt sammanträda för beslut. Den föreslagna anordningen innebär, att då magistraten beviljat notarius publicus ledighet, biträdande notarius publicus utan särskilt förordnande inträder i utövningen av befattningen. Likaledes inträder enligt 21 § den senare automatiskt såsom vikarie vid den ordinarie befattningshavarens avgång.

Med hänsyn till de delvis motstridande intressen, vilka kunna uppkomma vid tillsättande av biträdande notarius publicus, föreslås i promemorian, att jämväl denne skall förordnas av Kungl. Maj:t. Förordnande för biträdande notarius publicus föreslås begränsat till tre år.

Magistraten kan enligt 19 § i förslaget förordna tillfällig vikarie för biträdande notarius publicus. Vidare gives ett uttryckligt stadgande, att biträdande notarius publicus och tillfällig vikarie äga av notarius publicus uppbära skäligt arvode.

De särskilda reglerna för Stockholm innehålla slutligen i 22 § vissa bestämmelser angående handels- och sjöfartsnämndens ställning. Nämnden skall sålunda vaka över, att notarii publici, biträdande notarii publici och särskilt förordnade vikarier fullgöra dem åvilande skyldigheter. Nämnden gives för sådant ändamål befogenhet att från befattningshavarna infordra upplysningar rörande förhållanden i tjänsten. Vidare ålägges nämnden att vid tvist mellan notarius publicus och dennes ersättare medla mellan dem. Gäller tvisten storleken av arvode, skall den avgöras av nämnden.

Yttranden.

Över promemorian och därvid fogade författningsförslag ha efter remiss yttranden avgivits av kommerskollegium, länsstyrelserna, stadsfullmäktige och magistraten i Stockholm, Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare och handelskammaren i Göteborg ävensom styrelserna för svenska stadsförbundet, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges kommunalborgmästare, föreningen Sveriges landsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska bankföreningen och Sveriges köpmannaförbund. Länsstyrelserna ha vid sina yttranden i åtskilliga fall fogat utlåtanden av stadsfullmäktige, magistrater, kommunalborgmästare m. fl. Länsstyrelsen i Gävleborgs län har jämväl bifogat utlåtande från handelskammaren i Gävle. Av stadsfullmäktige i Stockholm ha yttranden infordrats från handels- och sjöfartsnämnden i staden jämte vissa andra kommunala organ. Slutligen ha genom magistraten i Stockholm yttranden inkommit från notarii publici därstädes.

I ett stort antal av de avgivna yttrandena ha utredningsmannens och de sakkunnigas förslag helt tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Även i övriga yttranden ha huvudgrunderna för författningsförslagen vunnit anslutning. Åtskilliga önskemål om jämkningar i olika hänseenden ha emellertid framställts.

Vad till en början angår utgångspunkten för förslaget har icke från något håll riktats anmärkning mot uppfattningen, att notariatinstitutionen borde bibehållas vid i huvudsak den ställning den för närvarande intager. Särskilt uttala *Stockholms* och *Skånes handelskamrar* sin anslutning till den sålunda anlagda synpunkten. Dessa handelskamrar understryka var för sig betydelsen i internationella rättsförhållanden av bestyrkanden och andra intyg, utfärdade av notarius publicus. Skånes handelskammare påpekar tillika, att även i fråga om inhemska förhållanden notariatinstitutionen tillgodosåge ett praktiskt behov, vilket kunde komma att stegras.

Beträffande regleringen av de arbetsuppgifter, som skola tillkomma notarius publicus, betecknar *länsstyrelsen i Västmanlands län* det som en given fördel, att arbetsuppgifterna till sitt huvudsakliga innehåll angivits i det framlagda förslaget. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* ger uttryck åt liknande uppfattning och anför följande.

Den väsentligaste bristen i nu gällande stadga angående notarii publici-befattningen är enligt länsstyrelsens mening avsaknaden av bestämmelser, som tillräckligt uttömmande angiva omfattningen av notarius publicus' arbetsuppgifter. Följden härav är att en viss osäkerhet råder om vad rätteligen ankommer på notarius publicus. Förhållandet har föranlett icke endast — såsom i promemorian framhålles — att notarii publici kommit att åtaga sig uppgifter, vilka måste anses falla utanför deras egentliga verksamhetsområde och för vilka de ej alltid varit tillräckligt kvalificerade, utan även att de understundom vägrat att fullgöra uppgifter, som otvivelaktigt böra anses ligga inom deras behörighet. Det är på grund härav nödvändigt att bestämmelser meddelas, som på ett otvetydigt sätt angiva omfattningen av notarius publicus' arbetsuppgifter.

Regeln att notarius publicus skall äga bestyrka av honom iakttagna sakförhållanden, har icke givit anledning till erinran. I vissa yttranden ha emellertid framförts betänkligheter mot att ålägga notarius publicus att kontrollera pristävlingar och liknande företag. Anmärkningar ha jämväl riktats mot den föreslagna bestämmelsen om skyldighet för notarius publicus att mottaga värdeföremål, penningar och handlingar i förvar. Sålunda uttala *stadsfullmäktige i Skövde* och *kommunalborgmästaren därstädes,* att skyldighet i berörda båda hänseenden icke borde åläggas notarius publicus. Härvid anföres bland annat, att det i praktiken kunde visa sig vara förenat med synnerlig svårighet och olägenhet att fullgöra dylika åligganden. Depositioner av värdeföremål kunde utan olägenhet verkställas i bankernas kassavalv. Vidare borde det vid dylika depositioner uppkommande problemet angående ansvaret för det deponerade uppmärksammas. Notarius publicus kunde visserligen med stöd av 7 § sista stycket i stadgeförslaget i viss utsträckning vägra att åtaga sig uppdrag av ifrågavarande art, men fråga kunde då alltid uppkomma, huruvida han varit berättigad till sitt ståndpunkts-

tagande. Detta medförde en osäkerhetskänsla, från vilken notarius publicus borde befrias.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller, att understundom anordnades pristävlingar, om vilka kunde råda tvekan, huruvida de vore tillåtna enligt lotteriförordningen. För att icke notarius publicus skulle ställas inför vanskliga avgöranden, ifrågasatte länsstyrelsen, huruvida icke bestämmelsen om åliggande för notarius publicus att kontrollera pristävlingar och liknande företag borde utgå. En hemställan i denna riktning har även framförts av styrelsen för *föreningen Sveriges stadsdomare.* Styrelsen förordar i andra hand ett stadgande av innehåll, att notarius publicus må åtaga sig kontroll av nämnda företag i den mån han så finner lämpligt.

I detta sammanhang må vidare anmärkas, att bland andra styrelsen för *föreningen Sveriges kommunalborgmästare* beträffande såväl kontroll av pristävlingar som mottagande av depositioner uttalat farhågor för att i praktiken kunde uppstå vissa svårigheter. Med hänsyn till stadgandet i 7 § sista stycket av förslaget har emellertid från föreningens sida icke framställts något yrkande i dessa delar.

Vad särskilt angår uppgiften att mottaga depositioner har slutligen från en ganska omfattande grupp myndigheter och inrättningar, som synbarligen utgått från att denna uppgift borde åvila notarius publicus, framställts krav på kompletterande bestämmelser i syfte att vinna större säkerhet för allmänheten i fråga om nedsatt gods. Till ifrågavarande grupp höra *länsstyrelsen i Gävleborgs län, magistraten* och *handelskammaren i Gävle, magistraten i Malmö, Skånes handelskammare* samt *Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd,* med vilken *borgarrådsberedningen* instämt. Sålunda anföres av *Skånes handelskammare* följande.

Som en brist i den föreslagna stadgan vill handelskammaren uttryckligen beteckna den omständigheten att frågan om kontrollen av och säkerheten för hos notarius publicus deponerade medel däri överhuvud icke reglerats. Att nu rådande ordning i denna del innebär ett för allmänheten menligt osäkerhetstillstånd torde vara ovedersägligt. Detta framgår bl. a. av ett rättsfall från år 1926 (NJA 1926 s. 205) enligt vilket person, som på grund av tvist nedsatt omtvistade beloppet hos notarius publicus, vilken emellertid förskingrat beloppet, ansågs personligen betalningsskyldig för detta. Handelskammaren finner det för sin del oundgängligen nödvändigt att denna fråga upptages till ingående dryftande i förevarande sammanhang, då allmänheten uppenbarligen måste kunna fordra att fullt betryggande garantier finnas för hos en offentlig institution sådan som notarius publicus verkställda depositioner — ej sällan uppgående till betydande belopp.

Till undanröjande av den påtalade bristen har *länsstyrelsen i Gävleborgs län* — i enlighet med vad såväl handelskammaren som magistraten i Gävle ifrågasatt — beträffande depositioner förordat viss bokföringsskyldighet ävensom årlig kontroll av statlig myndighet. Från bland annat nämnda magistrats sida har i detta sammanhang hänvisats till de regler som gälla för redovisning av penningar, vilka jämlikt lagen den 24 mars 1927 nedsatts i allmänt förvar. *Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd* ifrågasätter för sin del införande av ett stadgande, varigenom notarius publicus

skulle åläggas att på ett betryggande sätt insätta mottagna penningar och värdehandlingar i bank eller annan lämplig inrättning.

Vidkommande frågan i vad mån notarius publicus må tilläggas behörighet att avgiva utlåtanden angående rättsfrågor har i de inkomna yttrandena icke framställts anmärkning mot att utredningsmannen och de sakkunniga i princip avvisat tanken härpå men förordat, att notarius publicius dock finge bestyrka myndighets eller persons behörighet m. m.

Som tidigare framhållits uttalas i promemorian, att notarius publicus icke borde därutöver tillerkännas rätt att bestyrka, vad svensk lag eller författning innehåller angående viss rättsfråga eller att vid företagande av rättshandling föreskrivna former iakttagits. I motsats härtill förklarar *länsstyrelsen i Malmöhus län* sig anse det ej möta betänkligheter att tillåta notarius publicus att utfärda bevis i dessa ämnen, under förutsättning att detta icke ålägges honom såsom en skyldighet. Länsstyrelsen påpekar, att ett behov framträtt av att i internationella rättsärenden erhålla bevis av nu angiven art, samt att det kunde förväntas, att notarius publicus skulle med tillräcklig urskillning bedöma, huruvida begärt intyg borde lämnas eller ej. Det föreslås därför, att till 6 § i förslaget till notarii publicistadga fogas en bestämmelse om behörighet för notarius publicus i detta hänseende.

En liknande utvidgning av notarius publicus' behörighet förordas av *en notarius publicus i Stockholm,* vilken anför såsom exempel, att emellanåt i utländska ärenden begäres intyg om att testamente har rätt form eller att dom äger laga kraft.

Å andra sidan anser *magistraten i Gävle* ett annat ställningstagande i denna fråga än det, vartill utredningsmannen och de sakkunniga kommit, uppenbart olämpligt. Härvid framhålles, att särskilt i de fall, där notarius publicus tillika vore ledamot av domstol, till vilken rättstvist däri utlåtande begärts kunde komma att hänskjutas, det syntes uteslutet att tillägga notarius publicus någon befogenhet i angivet hänseende.

Vad beträffar frågan om bestyrkande av översättningar har från vissa håll i yttrandena antytts, att det ur allmänhetens synpunkt icke vore helt lyckligt att, såsom föreslagits, göra bestämmelsen härom allenast fakultativ. *Handelskammaren i Göteborg* framhåller i detta sammanhang, att notarii publici i landsorten i de flesta fall icke ägde en så omfattande utbildning i språk, att ett ovillkorligt stadgande om skyldighet för dem att bestyrka översättningar borde givas. Enligt handelskammarens uppfattning skulle det emellertid vara av värde, om den avsedda bestämmelsen gåves sådan utformning, att notarius publicus i de fall, då han ägde förutsättningar därför, vore skyldig att bestyrka översättningar. Med anledning härav föreslår handelskammaren, att stadgandet erhåller exempelvis följande lydelse: »Han bör ock, då så ske kan, åtaga sig att bestyrka riktigheten av översättningar.»

Sistnämnda fråga har vidare berörts av bland andra *handelskammaren* och *magistraten i Gävle,* vilka jämväl för notarii publici utom Stockholm önskat uppställa såsom kompetensvillkor fordran på viss insikt i franska, engelska och tyska språken.

Slutligen har beträffande området för notarius publicus' verksamhet i några fall framförts önskemål om att han måtte erhålla behörighet att upptaga ed, där så erfordrades med hänsyn till utländska förhållanden. *Skånes handelskammare* anför till stöd för detta krav, att för tillvaratagande av rätt till patent i Amerikas Förenta Stater och Canada enligt där gällande lagstiftning erfordrades, att uppfinnaren inför behörig myndighet avgåve en på engelska språket avfattad uppfinnareförklaring, men att enligt uppgift svenska underrätter merendels icke ansåge sig kompetenta att upptaga beedigande av en så omfattande och komplicerad handling på främmande språk. Notarius publicus skulle med sin internationellt erkända ställning vara mer lämpad för uppgiften i fråga. Därtill komme, att erforderlig s. k. superlegalisering av amerikansk respektive engelsk beskickning eller konsul ofta erhölles snabbare beträffande intyg av notarius publicus än i fråga om bevis, utställt av domstol.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har emellertid — med anledning av att notarius publicus i Norrköping förordat edsavläggelse inför notarius publicus — ifrågasatt, huruvida behov förelåge av en dylik utvidgning av dennes behörighet.

Förslaget att inrätta notarius publicusbefattning i varje stad har allenast i ett yttrande föranlett anmärkning, i det att *kommunalborgmästaren i Nybro* ansett det icke vara av behovet påkallat att notarius publicus obligatoriskt skulle finnas i alla städer under landsrätt. Nämnde kommunalborgmästare förordar därför, att ifrågavarande stadgande begränsas till att avse magistratsstäder och att beträffande övriga städer länsstyrelsen gives befogenhet att i mån av behov förordna notarius publicus.

Jämväl beträffande den ställning, som notarii publici böra intaga, har i allmänhet promemorians ståndpunkt godtagits, enligt vilken i Stockholm skulle liksom nu finnas ett antal särskilt förordnade notarii publici, vilka utövade sin verksamhet såsom fria företagare, medan det i övriga städer skulle ankomma på en tjänsteman att fullgöra notarius publicussysslan. Dock ha i några yttranden i viss mån olika meningar kommit till uttryck. *Stockholms handelskammare, Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges köpmannaförbund* anhålla sålunda, att möjlighet måtte införas att även i städer utom Stockholm i särskilda fall till notarius publicus utse annan än kommunal eller statlig tjänsteman. På liknande sätt ifrågasättes av *Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd* att åtminstone i de vid sidan om Stockholm största handels- och sjöfartsstäderna skilja notarius publicusbefattningen från magistratstjänsterna och giva den samma fria och självständiga karaktär som i Stockholm. Å andra sidan uttalar *länsstyrelsen i Västmanlands län* den meningen, att det vore för administrativ ordning främmande att en myndighet med så pass officiell och ansvarsfull karaktär som notarius publicus gåves ställningen av fri företagare, som i utövningen av sin befattning hade att konkurrera med annan i samma ställning. Det vore enligt länsstyrelsens förmenande icke uteslutet, att en så inrättad institution kunde hos allmän-

heten uppkalla en känsla av misstro. Denna risk skulle hävas, därest notarii publici i Stockholm, likaväl som i övriga städer, gjordes till tjänstemän.

I detta sammanhang må jämväl nämnas att, enligt vad *magistraten i Stockholm* i sitt yttrande uppgivit, magistraten tidigare framkastat tanken på att inordna därvarande notarius publicusbefattningar i magistratens tjänstemannakår, men att denna tanke, på grund av det motstånd den väckt, fått förfalla. I yttrandet framhålles vidare, att ehuru magistraten för närvarande ej ville i denna del förorda annan lösning än den som i promemorian föreslagits, tanken på huvudstadens inordnande i det för landet i övrigt gemensamma systemet därmed icke borde anses definitivt avförd från dagordningen.

Vad beträffar förslaget att i städer under landsrätt knyta notarius publicussysslan till kommunalborgmästartjänsten har en sådan anordning allmänt ansetts lämplig. Dock anmärker *länsstyrelsen i Örebro län,* att där kommunalborgmästare saknade juridisk utbildning och sålunda erhållit sin tjänst på grund av ådagalagd duglighet i kommunala värv, det ingalunda vore i och för sig klart, att han tillika vore skickad att utöva notarius publicusbefattning. Länsstyrelsen uttalar, att i de allra flesta fall torde vara nödvändigt att vid sidan av en dylik kommunalborgmästare anställa jurist såsom stadsombudsman eller i annan liknande befattning. Enligt länsstyrelsens mening borde denne bättre än kommunalborgmästaren lämpa sig för notarius publicusbefattning.

Vidare ifrågasättes av *stadsfullmäktige i Nässjö,* huruvida kommunalborgmästaren, som i regel hade en rätt stor arbetsbörda redan förut, kunde handlägga jämväl de notariella ärendena. Av denna anledning borde enligt stadsfullmäktiges mening möjlighet öppnas att giva uppdraget till annan person än kommunalborgmästaren. Emellertid har *föreningen Sveriges kommunalborgmästare* liksom ock de kommunalborgmästare, vilka yttrat sig i frågan, vitsordat, att de notariella göromålen i städer under landsrätt i allmänhet ej torde bliva av den omfattning, att icke notarius publicussysslan skulle låta sig förenas med kommunalborgmästartjänsten. Såsom en ovillkorlig förutsättning har dock angivits, att — såsom i promemorian föreslagits — kommunalborgmästaren i erforderlig utsträckning befrias från skyldigheten att upptaga protest. Härom anför föreningen ytterligare:

Till en början anser föreningen, att den särskilda förrättningsmannen icke bör i de städer, varom här är fråga, kunna tilläggas befogenhet att förrätta protester *jämsides* med notarius publicus. Erfarenheten har nämligen visat, att det på sina håll uppstått konkurrens mellan protestförrättare, vilket icke kan anses lämpligt, varför den särskilda förrättningsmannens befogenhet bör begränsas till fall, då kommunalborgmästaren såsom notarius publicus helt befrias från skyldighet att förrätta protester, till viss kortare tid eller till fall, då kommunalborgmästaren har förhinder.

Kommunalborgmästarna torde i stor utsträckning komma att begagna sig av en eventuell möjlighet att söka vinna befrielse från skyldigheten att förrätta protester. De äro nämligen ofta om eftermiddagarna upptagna av sammanträden, vilket, jämte andra tjänsteåligganden, ofta nog medför, att de äro förhindrade ombesörja förrättningar av nu ifrågavarande slag.

Även om icke alltid behov föreligger för kommunalborgmästare att bliva helt befriad från skyldighet att upptaga protester, torde dock alltid behov föreligga av särskild ersättare vid tillfälligt förfall för kommunalborgmästare. När kommunalborgmästare åtnjuter tjänstledighet skall, enligt sakkunnigeförslaget, visserligen vikarien tjänstgöra jämväl såsom protestförrättare. Emellertid förekommer särskild vikarie endast för fall, då kommunalborgmästare åtnjuter tjänstledighet. Särskild förrättningsman för upptagande av protester bör därför *alltid* finnas förordnad såsom ersättare för kommunalborgmästare jämväl vid tillfälligt förfall för denne, då särskild vikarie icke finnes förordnad. Föreningen föreslår därför att 88 § växellagen erhåller följande ändrade lydelse: »Protest skall — — — länsstyrelsen förordnats. I stad där magistrat ej finnes, skall jämväl särskild förrättningsman vara av länsstyrelsen förordnad, vilken skall tjänstgöra i fall, då länsstyrelsen befriat notarius publicus från skyldighet att upptaga protest och vid tillfälligt förfall för notarius publicus.» Motsvarande tillägg föreslås till 66 § checklagen.

Andra punkten § 5 i förslaget till stadga angående notarii publici bör i överensstämmelse härmed lyda: »I stad, där magistrat ej finnes, må länsstyrelsen befria notarius publicus från sådan skyldighet.»

Ett stort antal *kommunalborgmästare* och i ett par fall även *stadsfullmäktige* i de berörda städerna ha instämt i föreningens uttalanden i frågan eller givit uttryck för liknande synpunkter. Jämväl *några av länsstyrelserna* förorda, att protestförrättare alltid skall finnas i stad under landsrätt. Å andra sidan uttalas av *t. f. kommunalborgmästaren i Bollnäs,* att länsstyrelsens befogenhet att förordna protestförrättare borde komma till användning endast i undantagsfall. Vidare förklarar *notarius publicus i Arvika* skäl icke föreligga att därstädes förordna särskild förrättningsman för protester.

I anslutning till nu berörda spörsmål har *Skånes handelskammare* väckt frågan, huruvida icke bemyndigande borde givas länsstyrelse att även i städer, där magistrat finnes, förordna särskild förrättningsman för upptagande av protest. Till stöd härför har anförts följande. I städer med vidsträckt område medförde gällande ordning, enligt vilken protest måste upptagas av notarius publicus eller magistratsledamot, att denne då så påfordrades personligen måste verkställa protester även inom avlägset belägna ytterområden, vilket medförde tidsödande resor och onödigt höga protestkostnader. Sålunda hade notarius publicus i Malmö vid förrättning i stadsdelen Limhamn att från sin ämbetslokal färdas en sammanlagd sträcka av närmare tio kilometer. I dylika fall vore det både ur praktisk och ekonomisk synpunkt önskvärt att särskild förrättningsman funnes att tillgå på platsen.

Kommerskollegium har i sitt utlåtande understrukit det av Skånes handelskammare sålunda framförda önskemålet.

Även *magistraten i Gävle* har med instämmande av *länsstyrelsen i Gävleborgs län* förordat sådan ändring av 88 § växellagen och 66 § checklagen, att protest i magistratsstad kunde upptagas jämväl av särskilt förordnad förrättningsman. Magistraten uttalar, att anlitandet av magistratsledamöter för växelprotester syntes innebära ett slöseri med kvalificerad arbetskraft, som icke borde få förekomma.

I detta sammanhang må anmärkas, att i några yttranden framkastats tanken på en förenkling av protestförfarandet. Sålunda ifrågasätter *notarius publicus i Norrköping,* med vilken *magistraten därstädes* instämt, att protest av växel skall kunna ske genom växelns blotta uppvisande hos notarius publicus. Även *två kommunalborgmästare* beröra i sina yttranden förevarande spörsmål. Den ene av dessa uttalar, att bestämmelserna om upptagande av protest syntes föråldrade, särskilt i fråga om platsen för protestens verkställande, och att det föga överensstämde med nutidens krav på rationella och enkla arbetsmetoder att bibehålla dylika meningslösa och tidskrävande ämbetsförfaranden.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har för sin del ansett det erforderligt att utöver särskilda protestförrättare tillsätta något slag av ställföreträdande notarii publici. Styrelsen anför härom följande.

Genom att notarius publicussysslan knytes till vissa tjänster skulle frågan om ersättare vid tjänstledighet automatiskt vara ordnad. Emellertid kan det enligt styrelsens mening ofta nog inträffa, att notarius publicus av andra än notariella tjänstegöromål är förhindrad att utöva sysslan. Särskilt torde så vara fallet med kommunalborgmästarna, men möjligen kan något liknande förekomma i magistratsstäderna. Om en kommunalborgmästare på stadens uppdrag på några dagar avreser till huvudstaden för konferenser med statliga myndigheter, torde han icke kunna anses ha tjänstledighet eller böra tvingas att utnyttja sina tjänstledighetsdagar. I så fall finnes ingen person, som automatiskt vikarierar som notarius publicus, och något vikariatsförordnande skulle enligt de sakkunnigas förslag icke kunna meddelas. I stad där särskild protestförrättare förordnats skulle visserligen protester kunna upptagas, men i fråga om andra notariella förrättningar skulle ett vacuum inträda, och i övriga städer skulle icke ens protester kunna upptagas.

Det anförda visar enligt styrelsens mening, att ställföreträdande notarii publici i någon form böra införas i alla städer. Denna utväg torde vara att föredraga framför ett arrangemang med för visst fall förordnade ersättare. Särskilda förordnanden hinna kanske icke alltid meddelas så hastigt som stundom kan vara önskvärt.

Under hänvisning till stadsförbundets förut berörda framställning av år 1934 erinrar styrelsen vidare om det allmännas intresse av att protestlösen i möjligaste mån tillförsäkras städerna. Styrelsen hemställer därför, att särskild protestförrättare och av styrelsen föreslagen ersättare för notarius publicus må förordnas endast efter stadens hörande och att annan person än staden föreslagit icke må utan särskilda skäl förordnas.

Vad slutligen angår den särskilda reglering, som föreslagits beträffande notarii publici i Stockholm, ha *stadsfullmäktige* därstädes tillstyrkt sakkunnigförslaget med undantag för bestämmelsen om tillsättning av notarius publicus, där från stadsfullmäktiges sida förordats bibehållande av nuvarande bestämmelse, enligt vilken handels- och sjöfartsnämnden utser notarius publicus. *Handels- och sjöfartsnämnden* har för sin del beträffande tillsättande av notarii publici i Stockholm uttalat, att nämnden visserligen funne att en förändring icke kunde anses nödvändig, men att nämnden ej ville motsätta sig att avgörandet i denna fråga för framtiden överlätes å Kungl. Maj:t.

Vidare ha i fråga om de för Stockholm avsedda bestämmelserna *Stockholms handelskammare, handelskammaren i Gävle* ävensom *Svenska bankföreningens styrelse* förordat sådan ändring, att de funktioner rörande notarius publicusväsendet, som enligt förslaget skola tillkomma handels- och sjöfartsnämnden, överflyttas till Stockholms handelskammare. Med anledning av detta önskemål erinrar *kommerskollegium* om att tidigare framförts förslag att indraga handels- och sjöfartsnämnderna. Utan att nu upptaga spörsmålet om önskvärdheten av ett upphörande överhuvud taget av handels- och sjöfartsnämndernas verksamhet och ett överflyttande av deras funktioner på andra organ ville kommerskollegium för sin del betona, att det knappast vore lämpligt att i förevarande sammanhang upptaga denna fråga isolerat för Stockholm.

Tillika må nämnas, att från bankföreningens sida förordats viss komplettering av 22 § i stadgeförslaget i syfte att undvika intrång i notarius publicus åliggande tystnadsplikt, då han anförtrotts något såsom hemligt.

Departementschefen.

Såsom av utredningen framgår kan det för den enskilde ofta vara önskvärt att i fall, som icke kunna hänföras till domstolarnas eller de administrativa myndigheternas verksamhetsområde, kunna utverka officiellt bestyrkande angående någon omständighet, varav hans rätt beror. Behovet av dylika bestyrkanden har i flera länder föranlett inrättande av en notarius publicusinstitution, ibland av betydande omfattning. Därvid har på en del håll uppställts krav på att notarius publicus skall obligatoriskt medverka vid företagande av vissa rättshandlingar. Vad angår Sverige skall notarius publicus eller viss annan myndighetsperson anlitas för upptagande av växel- och checkprotester, men därutöver är allenast för enstaka undantagsfall föreskrivet att medverkan av notarius publicus är ovillkorlig. Med hänsyn särskilt till det bevisvärde som tillmätes av notarius publicus utfärdat intyg förekommer emellertid även beträffande andra ärenden i rätt betydande utsträckning, att det uppdrages åt notarius publicus att bestyrka visst sakförhållande. Framför allt då det gäller internationella rättsärenden kan det vara av stor vikt att i fråga om förekomsten av något betydelsefullt faktum kunna åberopa sig på notarius publicus, enär dennes ställning är känd och erkänd över stora delar av världen.

Det anförda torde giva vid handen, att notarius publicusinstitutionen i Sverige, oaktat den erhållit en mera blygsam utveckling än i vissa andra länder, likväl intager en icke oviktig ställning i vårt rättsliv. Den önskan om institutionens bibehållande, varåt utredningsmannen och de sakkunniga givit uttryck, uppbäres därför av ett betydande allmänt intresse. Å andra sidan torde, såsom i promemorian framhållits, icke föreligga anledning att hos oss efter utländska förebilder tilldela notarii publici vidgad behörighet.

I enlighet med det nu sagda synes någon förändring icke böra vidtagas beträffande vår notarius publicusinstitutions allmänna ställning. I fråga om

den närmare regleringen av institutionen har emellertid genom utredningen bestyrkts, att 1882 års stadga är i behov av en i vissa avseenden genomgripande omarbetning för att motsvara kravet på tidsenliga och lämpliga bestämmelser i ämnet. Utredningsmannen har med hänsyn härtill framlagt förslag till ny stadga angående notarii publici, avsedd att ersätta den nu gällande stadgan och vissa särskilt för Stockholm meddelade bestämmelser. Förslaget har till sina huvuddrag vunnit allmän anslutning bland hörda myndigheter och organisationer och synes ägnat att läggas till grund för en förnyad reglering på ifrågavarande område. Nya bestämmelser angående notarius publicusinstitutionen torde sålunda böra utfärdas i huvudsak efter de riktlinjer, som angivits i promemorian. I det följande torde jag till närmare granskning få upptaga vissa särskilda frågor av större vikt, vilka berörts i promemorian och däröver avgivna yttranden.

Vad då först angår de arbetsuppgifter som skola tillkomma notarius publicus är det självfallet önskvärt att dessa uppgifter såvitt möjligt fixeras i stadgan och att notarius publicus i princip ålägges att fullgöra dem. De olika slag av tjänsteförrättningar som i enlighet härmed angivas under 6 § i stadgeförslaget torde redan för närvarande i allmänhet anses falla inom området för notarius publicus' verksamhet.

Mot de föreslagna bestämmelserna ha emellertid på ett par punkter framförts erinringar. I fråga om den i stadgandet upptagna skyldigheten för notarius publicus att mottaga depositioner av värdeföremål, penningar och handlingar har sålunda bland annat yrkats, att den borde utgå, enär notarius publicus eljest kunde ställas inför betydande praktiska svårigheter. Även allmänhetens krav på trygghet mot förlust av det deponerade har uppmärksammats. Med anledning av dessa påpekanden bör i första hand prövas, huruvida och i vad mån behov föreligger att anlita notarius publicus för dylika depositioner. Härvid må erinras om att vissa mera allmänt förekommande fall av penningdeposition handläggas av överexekutor med stöd av 1 § lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar och 3 kap. 22 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Där dylika föreskrifter saknas, torde nedsättning av penningar kunna ske hos bank eller liknande inrättning. Bankerna äro jämväl rustade att på ett betryggande sätt förvara värdeföremål och handlingar. Om så begäres, torde dessa inrättningar tillika åtaga sig att hålla egendom tillgänglig för tredje man. Något egentligt behov av att för depositions- och liknande uppdrag anlita notarius publicus synes därför knappast föreligga, och detta så mycket mindre som några särskilda rättsverkningar i vårt land icke torde vara förbundna därmed, att egendomen i fråga omhändertages av notarius publicus.

Med hänsyn till vad nu anförts finner jag mig böra förorda, att bestämmelsen om skyldighet för notarius publicus att mottaga viss egendom i förvar eller överlämna den till tredje man uteslutes ur förslaget. En sådan ändring innebär givetvis icke något hinder för att notarius publicus, där så begäres, biträder vid dylika förrättningar för att t. ex. intyga vad som nedlägges i eller uttages ur ett bankfack.

I vissa yttranden har vidare yppats tvekan angående lämpligheten av att ålägga notarius publicus kontroll av pristävlingar och liknande företag. Härvid torde man särskilt haft för ögonen, att en del pristävlingar äro av den beskaffenhet att medverkan av myndighet icke är lämplig. För sådant fall skall enligt förslagets 7 § notarius publicus vägra sin medverkan. Det förhållandet att kontroll av pristävlingar uttryckligen angives bland de i 6 § uppräknade arbetsuppgifterna, synes emellertid giva fog för den uppfattningen, att det som regel finge anses tillbörligt att notarius publicus åtager sig dylika uppdrag. Med hänsyn till de vitt skilda slag av pristävlingar, som förekomma, kan en sådan tolkning leda till mindre tillfredsställande resultat. Härtill kommer, att notarius publicus redan enligt en i 6 § intagen allmän bestämmelse är behörig att, där ej hinder möter enligt 7 §, utöva kontroll jämväl beträffande pristävlingar och liknande. Det särskilda stadgandet härom synes därför lämpligen böra utgå.

Såsom i promemorian anförts bör det principiellt icke tillkomma notarius publicus att avgiva utlåtanden i rättsfrågor. Den av de sakkunniga förordade undantagsbestämmelsen, att notarius publicus skall äga bestyrka myndighets eller persons behörighet jämte liknande förhållanden, motiveras av att behov av dylika bestyrkanden ofta framträder i internationella rättsärenden och torde för övrigt icke ställa notarius publicus inför alltför tveksamma avgöranden. Att såsom från visst håll ifrågasatts beträffande rättsfrågor ytterligare något vidga notarius publicus' behörighet finner jag icke tillrådligt.

Beträffande översättningar synes det vara en allmän åsikt, att notarius publicus fortfarande bör äga att bestyrka riktigheten därav, men att detta icke ens i fråga om de vanligare språken kan ovillkorligt åläggas honom. Med hänsyn till angelägenheten av att notarius publicus i den utsträckning hans kunskaper tillåta det tillhandagår allmänheten med bestyrkande av översättningar synes emellertid stadgandet härom lämpligen böra utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad handelskammaren i Göteborg förordat.

Enligt svensk rätt plägar edsavläggelse ske inför domstol eller ledamot därav. Denna regel har bibehållits i lagen den 5 april 1935, varigenom infördes möjlighet att här i riket avlägga ed för tillvaratagande av rättighet i utlandet. Det torde icke kunna påvisas tillräckliga skäl för att i nu avsedda fall tillåta att ed avlägges jämväl inför notarius publicus. Härutinnan ansluter jag mig alltså till promemorians ståndpunkt.

Jag övergår härefter till de frågor, som äga samband med antalet notarius publicusbefattningar och dessas närmare organisation.

Enligt sakkunnigförslaget skall notarius publicus finnas i varje stad och hans befattning — med undantag för Stockholm — vara förenad med tjänst hos magistrat eller såsom kommunalborgmästare. Beträffande Stockholm föreslås särskilda regler, enligt vilka bland annat där anställda notarii publici skulle tillsättas av Kungl. Maj:t men bibehålla sin karaktär av fria företagare. De skäl som i promemorian anförts för en organisation efter dessa linjer synas böra i huvudsak godtagas. Notarius publicus i Stockholm synes dock

lämpligen böra tillsättas av överståthållarämbetet i stället för av Kungl. Maj:t. Överståthållarämbetets beslut bör enligt vanliga regler kunna överklagas hos Kungl. Maj:t. Vidare torde, såsom framhållits i några yttranden, kunna vara lämpligt att i fråga om en eller annan stad utom Stockholm — framför allt i de större handels- och sjöfartsstäderna — utse en notarius publicus med den ställning notarii publici intaga i huvudstaden. Med anledning härav torde under 2 § av stadgeförslaget böra införas en erinran om att för stad utom Stockholm länsstyrelsen kan, efter förordnande av Kungl. Maj:t, utse särskild notarius publicus.

Mot bestämmelsen att i stad, där magistrat saknas, kommunalborgmästaren skall tjänstgöra som notarius publicus, har av en länsstyrelse anmärkts, att i de fall där kommunalborgmästare saknade juridisk utbildning, notarius publicussysslan borde anförtros åt stadsombudsman eller annan stadens befattningshavare, som avlagt juridisk examen. Otvivelaktigt tala vissa skäl för att alltid upprätthålla regeln, att den som tjänstgör såsom notarius publicus skall vara lagfaren. De kommunalborgmästare som icke äro juridiskt utbildade torde emellertid regelmässigt äga den praktiska erfarenhet, att de i de städer som komma i fråga kunna fullgöra de göromål som skola ankomma på notarius publicus. Att märka är även, att redan enligt gällande stadga kravet på lagfarenhet kan eftergivas i fråga om notarius publicus i stad utan magistrat. Med hänsyn till det anförda torde icke föreligga tillräckliga skäl att beträffande nu avsedda, relativt fåtaliga undantagsfall införa en särbestämmelse av det innehåll som ifrågasatts.

Såsom i promemorian framhållits kan det förväntas, att kommunalborgmästaren med hänsyn till övriga tjänsteåligganden måste helt eller delvis befrias från upptagande av växel- och checkprotester, vilka göromål då böra i motsvarande grad överflyttas å särskilt förordnad förrättningsman. I fall där det i regel kan åläggas kommunalborgmästare att förrätta protester kan det befinnas lämpligt att förordna ersättare för honom såvitt angår verkställande av dessa förrättningar. Även i övrigt synes kunna ifrågakomma att efter vissa grunder fördela de nu avsedda uppdragen mellan kommunalborgmästaren och särskild förrättningsman. Då förordnande av protestförrättare liksom nu bör meddelas av länsstyrelse, får denna i sin hand att giva förordnandet den omfattning som förhållandena i varje särskilt fall påkalla. Det bör därvid icke heller vara uteslutet att, om särskilda skäl tala därför, i en och samma stad förordna mer än en protestförrättare. Med hänsyn till de olika fall som kunna förekomma synes, på sätt i promemorian föreslagits, den i växel- och checklagarna upptagna bestämmelsen angående förordnande av förrättningsman för protester i stad utan magistrat böra jämkas något.

Då enligt förslaget i stad utan magistrat skall finnas notarius publicus och därjämte kan vara förordnad särskild protestförrättare, kan det synas tillräckligt sörjt för att protester där skola kunna i vederbörlig ordning upptagas. I promemorian har därför föreslagits att utesluta gällande bestämmelse angående landsfiskals behörighet att i stad som nu avses upptaga pro-

test. Såvitt angår stad utan magistrat som ingår i landsfiskalsdistrikt torde det emellertid icke vara lämpligt att beröva landsfiskalen behörighet att upptaga protest, en åtgärd som till sin natur är nära besläktad med andra som han har att utföra i sin egenskap av landsfiskal. De ekonomiska synpunkter som från stadens sida kunna anföras häremot måste anses vara av underordnad betydelse. Om landsfiskalen får vara protestförrättare i staden, kan behov av att förordna särskild förrättningsman för ändamålet bortfalla.

I detta sammanhang må erinras om att vederbörande stad ej sällan har ett visst intresse av att, då protestförrättare skall förordnas, därtill utses någon i stadens tjänst anställd befattningshavare. Jämväl ur andra synpunkter torde det ofta befinnas lämpligt, att uppdraget tilldelas sådan befattningshavare. Det synes kunna förväntas, att stadens intresse i förevarande hänseende skall utan särskild bestämmelse tillbörligt tillgodoses. Särskild protestförrättare torde icke böra förordnas annat än på framställning av staden eller efter stadens hörande.

I ett yttrande har väckts fråga om förordnande av ersättare för kommunalborgmästare i dennes egenskap av notarius publicus jämväl beträffande andra förrättningar än upptagande av protest. En så omfattande organisation torde emellertid med hänsyn till omständigheterna knappast vara erforderlig.

Vad härefter angår protestverkställighet i stad där magistrat finnes har i promemorian icke föreslagits någon ändring i nuvarande ordning, enligt vilken protest i sådan stad upptages av notarius publicus eller magistratsperson. I de inkomna yttrandena har emellertid från visst håll förordats, att det jämväl för dessa städers vidkommande skulle öppnas möjlighet att få särskild protestförrättare förordnad. Såsom skäl härför har bland annat åberopats, att protests verkställande inom en stads ytterområden genom notarius publicus eller magistratsledamot kunde medföra tidsödande resor från tjänsterummet med därav föranledda oskäligt höga kostnader. Det har därför ansetts vara av värde, om inom sådana områden kunde anlitas en där tjänstgörande protestförrättare.

Synpunkten att förrättande av protest icke skall föranleda onödig tidspillan och onödigt höga kostnader bör uppenbarligen beaktas. Å andra sidan torde med hänsyn till bland annat gällande regler angående betalning av växel och check en förenkling av protestförfarandet, exempelvis genom att detta alltid förlades till förrättningsmannens tjänsterum, icke i detta sammanhang kunna genomföras. Det är därför angeläget, att förrättningsman om möjligt finnes tillgänglig ej alltför avlägset från den plats, där protest skall verkställas. Med anledning härav torde det beträffande vissa magistratsstäder med en mera betydande areal kunna befinnas lämpligt att för viss stadsdel hava särskild protestförrättare. Bestämmelsen angående förordnande av sådan förrättningsman synes därför böra utsträckas till att avse jämväl städer, där magistrat finnes. Även i nu avsedda fall torde förordnande böra meddelas av länsstyrelsen.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 januari 1946.

I anslutning till nu anförda synpunkter ha inom justitiedepartementet utarbetats förslag till

1) *lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen;* och

2) *lag om ändrad lydelse av 66 § checklagen.*

Sedan lagförslagen underställts lagrådet och riksdagen beretts tillfälle taga ställning till desamma, torde jag få tillfälle att upptaga frågan om utfärdande av ny stadga för notarii publici.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar[1], måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Stefan Stiernstedt.

---

[1] Denna bilaga, vilken är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Bilaga.

P. M.
angående notarii publiciinstitutionen.

Historik.

Redan under 1600-talet funnos i Sveriges större städer inrättade notarii publicibefattningar, vilkas innehavare hade att förrätta protester och i övrigt bestyrka förhållanden av rättslig betydelse. Sådana befattningar torde ofta ha varit förenade med någon magistratstjänst. Så t. ex. gav Kungl. Maj:t i brev den 26 januari 1699 tillstånd till att stadssekreteraren i Göteborg tillika med sin tjänst fick »företräda ovanbemälde publika notariat i Göteborg med de sysslor därtill höra, på lika sätt, som de förra stadssekreterarna detsamma hava förvaltat». Någon allmän reglering av notarii publici tjänsteställning och verksamhet synes icke ha företagits. Emellertid återfinnas bestämmelser om dem i skilda författningar från ifrågavarande tid. Kungl. Maj:t fastställde sålunda genom en förordning den 18 juli 1661 taxa för »notarii publici attester och protester» samt stadgade i en den 30 april 1689 given resolution, att vid vissa offentliga auktioner skulle brukas en edsvuren mäklare jämte en notarius publicus. Belysande äro även uttalanden av Svea hovrätt i ett den 14 december 1682 avlåtet brev till borgmästare och råd i Stockholm. I detta brev erinrade hovrätten, att av en notarius publicus utgivna handlingar för att äga vitsord borde bestyrkas av två vittnen, ävensom att notarius publicus icke ägde »inmänga sig i domarwäsendet medelst parternas förhör samt inquisitioner och ransakningar».

Bestämmelser angående notarii publici tillkommande arvoden för bevis och protester ha under 1700-talet och senare förnyats i de expeditionslösensförordningar, vilka tid efter annan avlöst varandra. I växelstadgan den 21 januari 1748 föreskrevs uttryckligen, att växelprotester borde upprättas av en notarius publicus, om sådan funnes å orten, eller av stadsnotarien. Regler om notarii publici behörighet och skyldighet att förrätta växelprotester ha därefter återkommit i nyare växellagar allt intill närvarande tid.

Under 1800-talet framstod alltmer såsom en allvarlig brist frånvaron av reglering i lag eller författning av de redan befintliga notarii publicibefattningarna. Samtidigt framkommo önskemål att införa en notariatinstitution även för landsbygden. Den år 1811 tillsatta lagkommittén utarbetade ett förslag härom, enligt vilket till varje häradsrätt skulle knytas två eller flera häradsnotarier med uppgift att föra häradsrättens protokoll, att vara bouppteckningsförrättare samt att efter anmodan biträda allmänheten med att uppsätta handlingar. Förslaget fick emellertid förfalla. Även vid olika riksdagar väckta motioner om lagfästande av notarii publiciinstitutionen och om inrättande av liknande befattningar å landet rönte avslag.

Först den åren 1856—58 samlade riksdagen tog initiativ i saken. I anledning av motioner, väckta inom ridderskapet och adeln samt borgarståndet, avläto ständerna den 20 februari 1858 skrivelse till Kungl. Maj:t, däri de — under hänvisning till notariatinstitutionens höga utveckling utomlands, särskilt i Frankrike — hemställde, att förslag måtte utarbetas till en lag,

som till omfång och beskaffenhet ordnade notarii publicibefattningen i riket och åt denna institution gåve en med dess syftning överensstämmande utbildning.

I skrivelse den 9 november 1880 till Kungl. Maj:t framställde jämväl Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd en liknande begäran.

På grund av berörda framställningar utfärdades den 6 oktober 1882 (nr 49 s. 1) stadga angående notarii publicibefattningen, vilken stadga trädde i kraft den 1 januari 1883 och ännu är med vissa ändringar gällande.

Den nuvarande notarii publiciinstitutionen.

Genom 1882 års stadga infördes för första gången i vårt land allmänna bestämmelser rörande notarii publici tillsättning och tjänsteåligganden jämte hithörande frågor. Däremot upptogs icke till reglering spörsmålet om den beviskraft, som borde tillkomma intyg, utfärdade av sådan befattningshavare. Denna fråga ansågs nämligen böra tagas i övervägande i samband med förnyad processlagstiftning.

Tillsättning. Enligt gällande ordning äro notarii publicibefattningarna liksom tidigare knutna allenast till städerna. I vissa städer är befattningen på grund av föreskrift av Kungl. Maj:t i magistraternas arbetsordningar förenad med annan tjänst. Eljest prövar enligt 3 § i stadgan handels- och sjöfartsnämnden i staden, om behov av notarius publicus föreligger, samt utser innehavare till befattningen, varefter magistraten för denne utfärdar förordnande. Jämlikt kungörelse den 30 december 1932 (nr 597) med vissa ändringar uti förevarande stadga utfärdar i fråga om stad under landsrätt länsstyrelsen sådant förordnande. I stad, där handels- och sjöfartsnämnd ej finnes, fullgör drätselkammaren de uppgifter, vilka enligt stadgan åvila nämnden.

Kompetens. Såsom villkor för behörighet till notarii publicibefattning fordras enligt stadgans 2 §, att sökande skall råda över sig och sitt gods och ha fullgjort vad för behörighet att utöva domarämbetet finnes föreskrivet samt genom intyg av lärare i levande språk vid vissa läroanstalter ha visat sig äga erforderlig insikt i franska, tyska och engelska språken. Emellertid kan efter ett år 1925 infört tillägg, vilket genom kungörelsen den 30 december 1932 omarbetats, i stad utan magistrat till notarius publicus förordnas annan än lagfaren person, om han i övrigt prövas skickad att utöva notarii publicibefattningen.

Nuvarande befattningar. För närvarande finnas i Sverige 107 notarii publicibefattningar, varav 4 i Stockholm, 3 i Göteborg och 1 i envar av ytterligare 100 städer. En översikt över institutionens nuvarande förekomst i rikets städer gives i följande uppställning.

Städer:	magistrats-	landsrätts-	samtliga
med n. p.	74	28[1]	102
utan n. p.	2	13	15
Summa	76	41	117

De två magistratsstäder, vilka sakna notarius publicus, höra båda till de i fråga om folkmängden mindre. Däremot återfinnas bland landsrättsstäder utan notarius publicus även mera folkrika såsom Karlskoga (över 24 000 inv.) samt Lidingö och Sundbyberg (resp. 11 600 och 10 600 inv.).

[1] En vakant.

I samtliga de magistratsstäder utom Stockholm, där notarius publicus finnes, är hans befattning förenad med magistratstjänst. Sålunda ombesörjes notarii publicisysslan i 32 städer av borgmästaren, i lika många städer av en rådman och i 9 städer av en annan magistratsperson. Till sist nämnda orter hör Göteborg, där magistratssekreteraren och två magistratsnotarier äro notarii publici. I Stockholm har sysslan anförtrotts åt 4 särskilt utsedda personer, vilka vid sidan om detta uppdrag idka advokat- eller liknande verksamhet men ej innehava annan offentlig tjänst. På liknande sätt är i 5 städer utan magistrat en advokat utsedd till notarius publicus. I ytterligare 2 sådana städer är notarii publicibefattningen för närvarande ej besatt med ordinarie innehavare, i det ena fallet tjänstgör landsfiskal såsom t. f. notarius publicus. I övriga 21 landsrättsstäder med notarii publicibefattning har till innehavare av denna utsetts kommunalborgmästaren eller — i ett fall — stadsfiskalen på platsen. Härvidlag är förhållandet ett annat än i fråga om magistratsbefattningarna, i det att ingen av kommunalborgmästar- och stadsfiskalstjänsterna som sådan är förenad med notarii publicibefattning. I stället ha dessa tjänstemän särskilt förordnats till notarii publici. I flertalet reglementen för kommunalborgmästare stadgas skyldighet för honom att mottaga sådant förordnande.

Arbetsuppgifter. Notarii publici tjänsteåligganden beskrivas i 1 § av 1882 års stadga sålunda. Han är skyldig att, då han därom anlitas, verkställa sådana inom hans tjänstgöringsområde förekommande protester och andra förrättningar, vilka enligt allmän lag eller särskilda författningar kunna eller böra utföras av notarius publicus, dock ej delgivning av stämning eller annan handling. Det åligger honom ock att, då han ej har hinder av andra ämbetsgöromål, på anmodan bevittna underskrifter, bestyrka riktigheten av översättningar och avskrifter samt övervara utlottningar av obligationer och sådana besiktningar, som angivas i sjölagen. I övrigt äger notarius publicus efter anmodan övervara jämväl andra förrättningar samt lämna allmänheten biträde med upprättande av handlingar, som det icke enligt lag eller författningar tillkommer annan myndighet att utfärda.

Bland notarii publici arbetsuppgifter intaga växelprotesterna det främsta rummet. I mindre städer torde dessa ärenden rentav vara nästan de enda notariella uppdrag, som mera regelbundet återkomma. I detta sammanhang må erinras om innehållet i 88 § växellagen och den likalydande 66 § checklagen, däri stadgas, att protest skall upptagas i stad av där anställd notarius publicus eller magistratsperson och å landet av landsfiskalen i orten eller av notarius publicus eller magistratsperson för närmaste stad eller av särskild förrättningsman, som må hava av länsstyrelsen förordnats, samt att i stad, där magistrat ej finnes, skall särskild förrättningsman vara av länsstyrelsen förordnad och må protest upptagas jämväl av landsfiskalen i orten. Genom dessa föreskrifter har sörjts för att även i städer, som sakna notarius publicus, liksom på landsbygden växel- och checkprotester må kunna verkställas. Emellertid yppar sig även i mindre städer och på landsbygden tid efter annan behov av att i något annat rättsärende erhålla ett notariellt bestyrkande av någon omständighet. För ett undantagsfall har olägenheten av att notarius publicus på orten saknas undanröjts. I en kungörelse av den 17 maj 1935 har föreskrivits skyldighet för landsfiskal att bevittna underskrifter och bestyrka riktigheten av avskrifter, där sådan åtgärd av någon påkallas för tillvaratagande i utlandet av rätt till arv, försäkring, pension eller skadestånd eller av annan honom tillkommande rättighet.

Det är helt naturligt, att i de största städerna med deras rörligare affärsliv och vidsträcktare handelsförbindelser biträde av notarius publicus skall be-

finnas erforderligt i ett betydande antal fall — även oberäknat protestverkställigheten. Detta förhållande är särskilt framträdande i Stockholm, där de notariella göromålen torde fördela sig ganska jämnt mellan protester och övriga förrättningar. Sistnämnda grupp omfattar åtgärder av åtskilliga slag och för de mest mångskiftande ändamål. Såsom exempel på författningsföreskrifter, i vilka medverkan av notarius publicus uttryckligen förutsättes, kunna nämnas 56 § i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften (intyg på grund av räkenskaperna för lotteri över antalet försålda lottsedlar) och 3 § konkurslagen (uppmaning till köpman att betala klar och förfallen gäld) jämte flera stadganden i aktiebolagslagen om bestyrkande av vissa avskrifter. Därutöver bestyrker notarius publicus i stor utsträckning underskrifter och avskrifter. Bestyrkande kan jämväl avse andra förhållanden i fråga om innehållet av företedd handling. Ej sällan anlitas notarius publicus såsom vittne, då ett bankfack stänges eller öppnas eller ett testamente förseglas eller brytes. Notarius publicus åtager sig merendels att övervaka allehanda lottdragningar och pristävlingar. Han utfärdar även intyg rörande storleken av upplagan för tryckta skrifter och tidningar. Åt notarius publicus uppdrages vidare att i anslutning till köp och andra avtal bestyrka godsets beskaffenhet, tidpunkten för lastning och lossning ävensom andra förhållanden, av vilka parternas rätt beror. I samband med rembourser genom förmedling av bank torde förekomma, att köpare, som av någon anledning tillsvidare vill innehålla likvid, avger förklaring härom inför notarius publicus, vilken överbringar densamma till banken. Jämväl för verkställande av reklamationer anlitas notarius publicus.

En grupp av ärenden, som kräver särskild uppmärksamhet, utgöres av depositionerna. Dessa ärenden kunna bereda notarii publici stort besvär särskilt på grund av de ofta synnerligen svårtolkade villkoren för den deponerade egendomens utlämnande till tredje man. Emellertid synes för notarii publici vidkommande antalet sådana ärenden vara statt i avtagande. Härtill torde bidraga såväl verksamheten vid bankernas notariatavdelningar som ock det förhållandet, att de vanligaste fallen av penningdeposition numera handläggas av överexekutor. Här syftas å bestämmelserna i 1 § lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar ävensom i 3 kap. 22 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom i dess lydelse enligt lag den 22 juni 1939.

För nyttjande i utlandet begäres ofta av notarius publicus intyg angående svensk myndighets eller här vistande persons behörighet, tjänsteställning eller kompetens. Emellertid har det även förekommit, att notarius publicus på begäran i vidare utsträckning utlåtit sig angående vad svensk rätt skall anses innehålla.

Bestyrkande av översättningar utgör åtminstone för notarii publici i Stockholm en rätt betydande del av verksamheten. I detta sammanhang må anmärkas, att enligt kungörelse den 31 december 1895 översättning till svenska av ansökning om patent och andra handlingar, som inlämnas i patentärenden, skall vara bestyrkt av notarius publicus. Merendels utföres själva översättningsarbetet av särskild person, medan notarius publicus inskränker sig till att granska detta, men det förekommer, särskilt då fråga är om juridiska handlingar å de allmännaste språken, att notarius publicus själv verkställer även översättningen. I det följande skall särskilt uppmärksammas frågan, huruvida detta slag av arbetsuppgifter fortfarande bör tillkomma notarius publicus.

Utmärkande för notarii publici hela verksamhet är syftet att erhålla ett officiellt bevis angående det förhållande, som i det särskilda fallet kommer i fråga. Till vinnande av större säkerhet är notarius publicus ålagd en om-

fattande skyldighet att föra protokoll över sina tjänsteförrättningar. Den som påkallat biträde av notarius publicus erhåller bevis om dennes iakttagelser och åtgöranden i saken genom utdrag av protokollet eller genom av notarius publicus särskilt utfärdat intyg. Notarius publicus utövar sin befattning under ämbetsmannaansvar.

Ersättning. Notarius publicus äger icke i denna egenskap uppbära lön utan är hänvisad att av sökanden uttaga ersättning för varje förrättning. Beloppet bestämmes i fråga om ett flertal tjänsteåtgärder genom förordningen den 7 december 1883 angående expeditionslösen. I där icke reglerade fall ha notarius publicus och uppdragsgivaren att överenskomma om ersättningens storlek. Kan sådan överenskommelse ej träffas, torde saknas annan utväg, än att hänskjuta saken till domstol. Emellertid föreskrives i vissa magistraters arbetsordningar liksom i flertalet reglementen för kommunalborgmästare, att sportler varom här är fråga skola tillfalla stadens kassa, därvid befattningshavaren tillförsäkrade löneförmåner i egenskap av magistratsledamot (-tjänsteman) eller kommunalborgmästare förutsättas utgöra skälig gottgörelse jämväl för notarii publicisysslan.

Ledighet. Notarii publicistadgan saknar bestämmelser om annan rätt till ledighet för notarius publicus än på grund av sjukdom eller annat laga förfall. Blir särskilt förordnad notarius publicus av sådan orsak hindrad att utöva sin befattning, skall han enligt 4 § i stadgan göra anmälan därom hos handels- och sjöfartsnämnden, därvid han även äger att föreslå annan lämplig person att för viss tid förestå befattningen såsom vikarie. Finner nämnden ej något att erinra mot den till vikarie föreslagne, ankommer det på magistraten att efter anmälan av nämnden utfärda förordnande för honom att under tiden bestrida göromålen. Jämlikt den tidigare berörda kungörelsen den 30 december 1932 verkar, då handels- och sjöfartsnämnd saknas, i dess ställe drätselkammaren och fullgör i fråga om landsrättsstäder länsstyrelsen magistrats berörda åliggande. Emellertid saknades ännu efter 1932 års författningsändring föreskrifter för det fall, att nämnden (drätselkammaren) icke ansåg sig kunna godtaga den av notarius publicus föreslagne vikarien.

Genom en särskild kungörelse den 15 april 1932 (nr 74) angående biträdande notarius publicus i Stockholm infördes för innehavare av notarii publicibefattning därstädes möjlighet att vid anhopning av göromål äga tillgång till biträde med behörighet att såsom notarius publicus fullgöra till honom överlämnade uppdrag. Reglerna för tillsättning av biträdande notarius publicus utformades därvid i huvudsaklig överensstämmelse med nyss återgivna bestämmelser rörande utseende av vikarie.

I skrivelse den 12 december 1938 till Kungl. Maj:t gjorde Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd framställning om sådan ändring av notarii publicistadgan och 1932 års kungörelse angående biträdande notarius publicus i Stockholm, att nämnden skulle äga rätt att, därest föreslagen vikarie eller biträdande notarius publicus icke syntes lämplig, ålägga notarius publicus att inkomma med nytt förslag samt, om denne underlät att så göra eller nämnden ej heller kunde förorda den senast föreslagna, själv för magistraten anmäla till uppdraget lämplig person. Nämnden hemställde samtidigt, bl. a., att såsom ytterligare villkor för antagande till notarius publicus eller biträdande notarius publicus måtte föreskrivas, att sökande skulle äga »den allmänna mognad och erfarenhet, att han enligt tillgängliga upplysningar må anses lämplig att utöva befattning av ifrågavarande slag».

Efter hörande av magistraten och notarii publici i Stockholm utfärdade

Kungl. Maj:t den 21 augusti 1939 (nr 579) kungörelse angående ändring av notarii publicistadgan. Samtidigt utfärdades ny kungörelse (nr 580) angående biträdande notarius publicus i Stockholm, varigenom den tidigare kungörelsen i detta ämne upphävdes. Enligt dessa stadganden åligger det notarius publicus, då handels- och sjöfartsnämnden finner den till vikarie eller biträdande notarius publicus föreslagne icke uppfylla de fordringar, som föreskrivas i 2 § av notarii publicistadgan, att skyndsamt inkomma med förslag å annan person. Inkommer ej sådant förslag eller skulle nämnden ej heller anse sig kunna förorda den senast föreslagne, har nämnden att hos magistraten eller, där sådan ej finnes, länsstyrelsen anmäla lämplig person att fullgöra ifrågavarande uppdrag. Däremot infördes icke bland kompetensvillkoren någon bestämmelse om sökandens mognad och erfarenhet eller liknande egenskaper.

Framställning år 1940 från Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd.

I skrivelse den 3 juli 1940 till Kungl. Maj:t har Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd framställt önskemål om ytterligare ändring av gällande bestämmelser rörande notarius publicus. Sålunda har nämnden hemställt, att i stadgan angående notarii publicibefattningen måtte föreskrivas, dels att till notarius publicus icke finge antagas någon som uppnått sextio års ålder, dels ock att nämnden erhölle befogenhet att pröva, huruvida notarius publicus, som uppnått sextiofem års ålder, fortfarande kunde anses lämplig att kvarstå i sin befattning. Nämnden har vidare i samma skrivelse anhållit, att bestämmelser måtte meddelas för att hindra, att till notarius publicus antoges någon som ej ägde erforderliga betingelser att bestrida befattningen eller att alltför omogna och oprövade eller eljest icke lämpliga krafter föresloges till vikarier för notarius publicus eller till biträdande notarii publici. Såsom skäl för sin hemställan i sistnämnda del har nämnden framhållit, att med nuvarande formulering av notarii publicistadgan och kungörelsen angående biträdande notarius publicus handels- och sjöfartsnämnden svårligen kunde vägra att godtaga en person, som av notarius publicus föreslagits till vikarie eller biträdande notarius publicus, så snart denne allenast uppfyllde de formella fordringar, vilka uppställdes i 2 § av nämnda stadga.

Från Stockholms magistrat har inhämtats utlåtande över nämndens skrivelse. Sedan notarii publici i Stockholm erhållit tillfälle att yttra sig i ärendet, har magistraten anfört bland annat följande. Att ändra stadgan angående notarii publicibefattningen för att tillgodose kravet på mognad, erfarenhet och allmän lämplighet i övrigt för ifrågavarande uppdrag måste anses obehövligt, enär dessa förutsättningar vore självklara. Vad anginge fordran på viss maximiålder vid antagandet, torde de sökandes ålder kunna beaktas vid tjänstetillsättningar utan särskild föreskrift i stadgan. Därtill komme, att det vore förenat med en viss svårighet att bestämma en åldersgräns, som under alla förhållanden vore lämplig. Bristen på föreskrift om avgångsålder för notarius publicus kunde givetvis tänkas inverka menligt på tjänstens skötande. Huruvida korrektivet däremot lämpligen borde sökas i den av nämnden angivna riktningen, stode emellertid icke fullt klart för magistraten. Man torde kunna tänka sig även andra utvägar, mera tilltalande än den föreslagna, vilken syntes ägnad att ställa en notarius publicus, som fyllt sextiofem år, i en alltför prekär ställning. Vilken utväg man än valde, måste man beakta farorna av att alltför starkt beskära tryggheten å befattningen. Möjligen bleve det nödvändigt att som kompensation införa en pensionsrätt för notarius publicus. En oundgänglig förutsättning torde i allt fall vara, att en materiell klagorätt bereddes över beslut om tillämpning av de eventuella be-

gränsningarna i rätten att kvarstå i tjänst. En mera radikal omläggning av de nuvarande betingelserna för tjänstens mottagande och bibehållande skulle kunna föranleda, att handels- och sjöfartsnämnden i dessa frågor endast tillerkändes förslagsrätt, medan avgörandet lades i händerna på magistraten. Man komme sålunda in på spörsmål, vilka för sin prövning syntes fordra en helt annan och grundligare behandling än som kunde givas dem i föreliggande sammanhang, och vilka eventuellt kunde medföra en revision av hela stadgan. En sådan grundligare revision syntes även av andra skäl påkallad.

Utredningsuppdraget.

Direktiven för ifrågavarande utredning framgå av det anförande av departementschefen till statsrådsprotokollet, som ledde till Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla de sakkunniga. Departementschefen yttrade därvid — efter att ha redogjort för ovan anmärkta skrivelse den 3 juli 1940 från Stockholms stads handels- och sjöfartsnämnd jämte magistratens däröver avgivna utlåtande — bl. a. följande:

Stadgan angående notarii publicibefattningen har visserligen efter sin tillkomst år 1882 undergått ändringar i olika hänseenden, men den är dock i sina huvuddrag oförändrad. Den utveckling som ägt rum sedan dess, icke minst på det ekonomiska området, gör det påkallat att stadgan blir föremål för en allmän översyn. Såsom framgår av de uttalanden, vilka nyss återgivits, har uppmärksamheten särskilt riktats på de frågor som sammanhänga med tjänstetillsättning, vikariatförordnande, avgångsskyldighet och pensionsrätt. Det torde emellertid vara lämpligt att frågan om notarii publiciinstitutionens ställning i förhållande till det allmänna upptages till prövning i hela sin vidd. Även föreskrifterna om ifrågavarande befattningshavares arbetsuppgifter och verksamhet i övrigt böra underkastas granskning och göras till föremål för de ändringsförslag som befinnas påkallade.

Utländsk rätt.

Innan redogörelse lämnas för det utarbetade förslaget, må här givas en översikt över notariatinstitutionens ställning i några främmande länder.

Frankrike. I Frankrike har institutionen ingående reglerats genom en lag den 16 mars 1803, kompletterad av åtskilliga senare författningar. Inom varje enhet motsvarande ett härad skall finnas åtminstone en notarius publicus (notaire). Befattningshavare utses av statschefen inom ett i viss ordning upprättat förslag. Tillsättningen sker på livstid och notarie kan icke suspenderas eller avsättas annat än genom dom. Han är dock i viss utsträckning underkastad disciplinärt ingripande av »la chambre des notaires», ett av notarierna i ett distrikt (arrondissement) utsett organ. Notarierna räknas såsom offentliga funktionärer men skilja sig från egentliga ämbetsmän därigenom, att de ej utöva några statliga maktbefogenheter.

För kompetens till notarietjänst uppställes fordran på medborgerliga rättigheter, avslutad värntjänst, minst 25 års ålder, tjänstgöring såsom biträde åt notarie under sex år samt särskild examen. Tiden för den praktiska tjänstgöringen minskas avsevärt för personer med högre rättsvetenskaplig examen liksom för domstolstjänstemän och advokater. Innan notarie träder i tjänst, skall han ställa borgen och avlägga tjänsteed. Omfattande bestämmelser äro givna med syfte att bevara notariernas opartiskhet och oberoende ställning. Sålunda finnas stadganden om jäv samt om förbud för notarie att vara styrelseledamot, att ingå borgen och att göra affärsspekula-

tioner. Även angående notaries bokföringsskyldighet och medelsförvaltning uppställas noggranna föreskrifter.

I Frankrike upprättas ett mycket stort antal familje- och förmögenhetsrättsliga handlingar av notarius publicus, vilken därefter bevarar originalhandlingen samt utfärdar avskrifter eller utdrag till parterna eller andra, i den mån de äro därtill berättigade. I enlighet härmed betecknas notariernas arbetsåligganden vara att mottaga alla handlingar och kontrakt, åt vilka parterna böra eller vilja giva den karaktär av äkthet, som tillkommer offentlig myndighets handlingar, liksom att bestyrka dagen för handlingens tillkomst, bevara den samt utfärda avskrifter och utdrag. Notarierna äga även åt sådana handlingar förläna exekutorisk kraft. Vidare tillkommer notarierna bl. a. att förrätta protester, auktioner och skiften.

Notarierna avlönas icke av det allmänna utan uppbära arvoden av sina klienter. För åtskilliga förrättningar regleras arvodets storlek genom fastställda tariffer; eljest bestämmes det efter överenskommelse. Arvodesfråga kan underställas notariekammaren, som därvid lämnar råd och anvisningar.

Tyskland. Jämväl i Tyskland finnes en hela riket omfattande notariatinstitution, vilken regleras genom »Reichsnotarordnung» av den 13 februari 1937. Enligt denna tillsättas notarii publici av riksjustitieministern till det antal, som erfordras. Notarierna förordnas vanligen på livstid. Justitieministern har — jämte vissa domstolspresidenter — att öva uppsikt över notariernas verksamhet och äger under vissa förutsättningar entlediga notarie från hans ämbete. Talan om tjänstefel upptages av speciella domstolar, vilka även kunna döma till avsättning. Samtliga notarier äro sammanslutna i en »Reichsnotarkammer» med underlydande »Notarkammern». Presidierna i nämnda sammanslutningar utses av justitieministern. Notarierna intaga en tjänstemannaliknande ställning, ehuru de ej äro direkt infogade i tjänstemannahierarkien. Enligt uttryckligt stadgande i nyssnämnda förordning är notarie innehavare av ett offentligt ämbete.

För att kunna antagas till notarie erfordras att vara tysk medborgare, äga behörighet till domartjänst och ha fullgjort fyra års tjänstgöring såsom biträde åt notarie (Notariatsassessor). Därjämte uppställas vissa politiska villkor ävensom fordran på lämplighet. Notarie skall före ämbetstillträdet avlägga ed. Det åligger honom att, då jäv föreligger, vägra sin medverkan samt att i och utom tjänsten visa sig värdig den aktning och det förtroende, som tillkommer hans ämbete. Notarie äger som regel icke samtidigt innehava avlönad tjänst och skall, innan han åtager sig vissa bisysslor eller inträder i ledningen för ett ekonomiskt företag, inhämta myndighets tillstånd. Mestadels torde innehavare av notarietjänst därmed förena verksamhet som advokat.

Notarierna äro behöriga att, bland annat, upptaga förklaringar av alla slag och att bestyrka namnteckningar och avskrifter. Till deras uppgifter hör särskilt också att bekräfta sammanträdesbeslut, att företaga utlottningar och lottdragningar, att upprätta förmögenhetsförteckningar, att åsätta och borttaga sigill, att upptaga protester samt att avgiva förklaringar och utställa övriga intyg rörande av dem i tjänsten iakttagna fakta. Notariernas verksamhet består till stor del av att utfärda protokoll rörande viljeförklaringar såsom inteckningsmedgivanden, äktenskapsförord och liknande, vilka förklaringar i Sverige kunna avgivas utan medverkan av notarius publicus. Enligt tysk rätt ingår icke bland notariernas åligganden att bestyrka översättningar. De äga upptaga förklaringar på ed endast, då så erfordras enligt utländsk rätt, på grund av utländsk myndighets beslut eller eljest för tillvaratagande av någon rättighet i utlandet. Intyg av notarie rörande gällande tysk rätt tillägges ej någon auktoritativ innebörd.

Notarierna uppbära för sin verksamhet avgifter av uppdragsgivarna. Dessa avgifter bestämmas i en särskild förordning. Av sålunda uppburna medel skall viss del överlämnas till staten.

Schweiz. Varje kanton i Schweiz har sin egen lagstiftning rörande notariatinstitutionen. Man kan med avseende på institutionens utformning uppdela kantonerna på två huvudgrupper, en västlig, omfattande bland andra Bern och Basel, varest notarii publicibefattningen inrättats såsom ett av staten (kantonen) auktoriserat yrke med offentlig karaktär, samt en ostlig med bland andra kantoner Zürich, där notarius publicus ingår i den kantonala förvaltningen och sålunda betraktas som statlig ämbetsman. I det senare fallet förrättar notarius publicus sin syssla inom ett bestämt tjänsteområde, medan i det förra hans ställning såsom fri företagare medfört, att ej ens antalet befattningar är begränsat. Det oaktat är exempelvis inom kantonen Bern notariatinstitutionen fast organiserad. Sålunda givas där utförliga bestämmelser om notaries rättigheter och plikter samt om civil, disciplinär och straffrättslig ansvarighet för honom. Disciplinära befogenheter utövas såväl av förvaltande myndighet som ock av en särskild, av sådan myndighet tillsatt notariatkammare, bestående till större delen av praktiserande notarii publici. För tillträde till notarietjänst fordras enligt sistnämnda kantons rätt bl. a. både praktisk yrkeskunnighet och rättsvetenskapliga kunskaper. Notarius publicus skall jämväl, innan han upptar sin verksamhet, ställa borgen och avlägga ed.

Notarii publici arbetsuppgifter bestämmes på olika sätt för varje kanton. Emellertid synes det vara gemensamt för hela statsförbundet, att notarii publici i sin verksamhet begränsa sig till att upprätta och bevara avhandlingar ävensom att bestyrka av dem iakttagna fakta. Däremot faller utanför deras behörighet att vitsorda översättningar, giva intyg om gällande rätt och upptaga förklaringar på ed.

Notarius publicus äger rätt att av sin uppdragsgivare undfå ersättning för sitt besvär enligt fastställd tariff.

Förenta Staterna. Även i Amerikas Förenta Stater har notarii publiciinstitutionen för varje stat genom dess lagstiftning erhållit sin särskilda utformning. Emellertid är för samtliga stater gemensamt att notarii publici (notaries public) tagas i anspråk för en betydande mängd rättsärenden samt att de förordnas till större antal än som torde förekomma i något annat land. Antalet befattningar är endast undantagsvis fastställt i lag och i de fall, där någon begränsning förefinnes, är denna mycket vid. Så t. ex. är stadgat, att i staden New Orleans må finnas högst 650 notarii publici. Befattningshavarna utses vanligen av statens guvernör eller av »Secretary of State». Förordnande gäller i åtskilliga stater för endast begränsad tid (såsom 2 eller 4 år) men i andra stater på livstid. Ifrågavarande notarier torde närmast vara att anse som offentligen auktoriserade fria företagare. För verkställda uppdrag uppbära de arvoden enligt fastställd taxa.

De kompetensvillkor, som uppställas, äro föga omfattande. Sålunda föreskrives för staten Illinois, att notarius publicius skall ha fyllt 21 år, vara medborgare i Förenta Staterna, ha vistats ett år i Illinois och vara bosatt i det »county», för vilket han utses. Vidare åligger som regel notarius publicus att innan han tillträder befattningen avlägga ed och ställa borgen. I övrigt stadgas ofta skyldighet för honom att använda ett tjänstesigill.

Nordamerikansk rätt uppställer i vidsträckt omfattning krav på, att viljeförklaringar för att bliva gällande skola bekräftas med ed, vilken vanligen avlägges inför notarius publicus. Ofta försiggår inför honom även vittnesför-

hör på begäran av part i en pågående rättegång. Det av notarius publicus förda protokollet ingives sedermera till domstolen, där vittnesutsagorna, om motparten ej gör invändning, tillerkännas vitsord som avgivna inför domstolen själv. Den betydelse i amerikanskt rättsliv, som edsavläggelse inför notarius publicus erhållit, återspeglas i de bestämmelser, vilka reglera dennes befogenheter. Så stadgas i staten New York rätt för notarius publicus dels att överallt i staten presentera för accept eller inlösen växlar och reverser, verkställa protester och utöva sådana befogenheter, som enligt in- eller utländsk lag eller handelsbruk tillkomma notarius publicus, dels ock att huvudsakligen inom det »county», för vilket han utsetts, förestava ed och försäkringar, upptaga edliga intyg ävensom bestyrka erkännanden och bevis rörande avhandlingar, som enligt denna stats rättsordning böra bekräftas på ed eller registreras hos myndighet. I andra delstater ha bestämmelserna härom utformats annorlunda, men som regel tillerkännes notarius publicus uttryckligen rätt att upptaga ed. I en del fall gives även en särskild bestämmelse om befogenhet för honom att vid vite ålägga vittnen att inställa sig till förhör.

Danmark. Vad angår Danmark tillsättas enligt lag den 18 april 1910 särskilda notarii publici i Köpenhamn, medan i övriga delar av riket de notariella göromålen ankomma på underättsdomare och dem underställda biträden. Förstnämnda befattningshavare, vilka förordnas av Konungen, uppbära lön av statsmedel och anses såsom statliga tjänstemän. Allmänna bestämmelser saknas om de arbetsuppgifter, vilka tillkomma notarius publicus. Enligt praxis äger dock notarius publicus bland annat att bevittna underskrifter på testamenten och andra handlingar, att upptaga protest rörande växlar, checkar och andra anvisningar samt att ombesörja lottdragningar och utlottningar av obligationer. Notarius publicus har enligt dansk rätt endast att bestyrka konkreta förhållanden. Han är sålunda icke behörig att giva intyg om gällande rätt. Ej heller tillåtes honom att upptaga på ed avgivna förklaringar.

Norge. De norska bestämmelserna om ifrågavarande rättsinstitut äro mycket knapphändiga. Särskilda notarii publicibefattningar finnas ej, men vissa underrättsdomare ha att ombesörja »notarialforretninger». Vilka förrrättningar härvid åsyftas är ej närmare reglerat. Notarius publicus äger enligt uttrycklig föreskrift att upptaga ed eller försäkran, när så erfordras för tillvaratagande av rättighet i utlandet. Under nu angiven förutsättning tillägges jämväl landsfiskal (lensman) befogenheter såsom notarius publicus.

Finland. I Finlands städer finnas — i nära överensstämmelse med förhållandena i Sverige — notarii publicibefattningar, vilka vanligen äro förenade med någon magistratstjänst. Endast i Helsingfors äro inrättade två särskilda notarii publicibefattningar, vilka äro underställda magistraten. Denna utnämner ock innehavare till befattningarna. På landsbygden utföras de notariella uppdragen i första hand av kronofogdar och kronolänsmän.

Jämlikt en år 1933 genomförd lagstiftning infördes för Finland nya formföreskrifter att iakttagas vid rättshandlingar angående överlåtelse av fast egendom. Enligt de nya bestämmelserna kunna ej längre två enskilda personer bevittna sådan handling utan bör såsom andra vittne anlitas en särskild tjänsteman, offentligt köpvittne, vars funktion påminner om den, som tillkommer notarius publicus. Kronofogde, häradsskrivare, kronolänsman, notarius publicus, stadsfogde, stadsfiskal samt i utlandet tjänsteman vid finsk legation och finsk konsul äro offentliga köpvittnen å tjänstens vägnar.

Dessutom kan häradsrätt å landet och rådhusrätt i stad till offentliga köpvittnen förordna ett nödigt antal personer. Dessa handla under tjänstemannaansvar. Ingående bestämmelser reglera förfarandet vid bevittnande av överlåtelsehandlingar varom fråga är. Köpvittne bör enligt allmänna principer beträffande notarii publici föra journal över bevittnade fastighetsöverlåtelser och på anmodan utgiva utdrag därur.

I de spridda positiva stadganden som eljest finnas angående utförande av notariella uppgifter tillerkännas ofta — vid sidan om notarius publicus, kronofogde och kronolänsman — även andra statliga eller kommunala befattningshavare behörighet att i särskilda fall fullgöra dylika uppdrag, såsom att bestyrka riktigheten av underskrifter, avskrifter och förteckningar samt att intyga solvens eller medellöshet.

De myndigheter, vilka fått sig notariella uppgifter anförtrodda, anlitas ofta även i andra fall än i lag uttryckligen förutsetts. Emellertid torde dessa myndigheters verksamhet inskränka sig till att endast bestyrka fakta, varemot bedömande av sakförhållanden enligt finsk rätt i allmänhet icke ankommer å notariell myndighet. Sålunda åligger icke dylik myndighet att utfärda intyg beträffande lagligheten av viss rättshandling eller rörande vad i visst fall är överensstämmande med finsk rätt. Inför sådan myndighet kan ej heller avläggas ed.

Förslagets allmänna grunder.

Enligt de för utredningen givna direktiven bör frågan om notariatinstitutionens ställning i förhållande till det allmänna upptagas till prövning i hela dess vidd. Till en början inställer sig den frågan, huruvida och i vilken omfattning behov finnes av en sådan institution.

Ej sällan möter för den enskilde svårigheter att anskaffa bevisning rörande de sakförhållanden, av vilka hans rätt beror. Ofta är han hänvisad till bevisning genom vittnen. Även om sådana varit tillstädes, kunna deras utsagor vara mer eller mindre värdelösa eller vittnena ej stå att anträffa, när bevisning skall förebringas. Jämväl andra bevismedel, varmed sakägaren avsett att styrka sin rätt, kunna mötas med invändningar eller löpa faran att förstöras. En betydligt högre grad av trygghet följer med bestyrkanden av offentlig myndighet.

Emellertid kunna domstolarna och de administrativa myndigheterna på grund av den nödvändiga begränsningen av deras arbetsuppgifter samt de former, under vilka deras verksamhet bedrives, endast i ringa utsträckning omedelbart taga del av förekommande sakförhållanden. Det kan sålunda knappast komma i fråga att annat än i särskilda fall ålägga dylik myndighet att på uppdrag av enskild person vara verksam för angivet ändamål. Den anmärkta bristen kan i viss omfattning utfyllas av en notariatinstitution. Notarii publici äro nämligen verksamma såsom offentliga vittnen och av dem utfärdade handlingar tillerkännas det vitsord, som tillkommer offentlig myndighet.

I den mån en notariatinstitution är ägnad att på angivet sätt underlätta den enskildes möjlighet att styrka sin rätt, måste det anses såsom ett statligt intresse att upprätthålla en sådan institution. Härvid må man taga hänsyn till — förutom ovan angivna förhållanden — möjligheten att ålägga notarius publicus att till framtida säkerhet bl. a. föra protokoll eller anteckningar över sina förrättningar eller, såsom gäller enligt fransk rätt, att bevara därvid upprättade originalhandlingar.

Såsom framgår av den tidigare lämnade översikten över utländsk rätt, ha notarii publici i Frankrike, Tyskland och Förenta Staterna tagits i anspråk

i mycket vidsträckt omfattning. I dessa länder gäller beträffande åtskilliga rättshandlingar, att de icke kunna företagas utan biträde av notarius publicus. Genom en dylik tvingande bestämmelse skapas, särskilt i förening med ingående ordningsföreskrifter för notarii publici tjänsteutövning, förvisso starka garantier för ordning och säkerhet inom ifrågavarande rättsområde. Emellertid medför anordningen tillika stark bundenhet inom rättslivet.

I Sverige, där notariatinstitutionen är mera ofullständigt utvecklad än i nyssnämnda länder, finnes — vid sidan om upptagande av protester — endast i enstaka fall föreskriven skyldighet att begagna notarius publicus. Denna frihet synes icke ha medfört sådana vådor, att någon allmän önskan finnes att i vårt land efter utländska förebilder utbygga notariatinstitutionen till att bliva ett i betydande usträckning obligatoriskt hjälpmedel vid ingående av avtal och företagande av andra rättshandlingar. Tvärtom torde rättslivets relativa obundenhet av formella band här skattas högt och anses icke böra inskränkas utan tvingande skäl. Härtill må framhållas, att en mera väsentlig utveckling av notariatinstitutionen skulle ställa krav på en fullständig nydaning i organisatoriskt hänseende, vilken näppeligen kan genomföras utan avsevärda svårigheter och kostnader.

Emellertid har notarii publici verksamhet, sådan den genom den historiska utvecklingen kommit att gestalta sig i Sverige, visat sig i hög grad gagnelig. Särskilt såvitt angår rättsförhållanden mellan parter i olika länder är biträde av notarius publicus ofta nära nog oundgängligt. Av notarius publicus utfärdat intyg godtages nämligen över stora delar av världen. Intyg av annan myndighet har i dessa fall icke samma värde, då myndigheten och dess behörighet ofta äro i utlandet mindre kända. Belysande är, att ej sällan i utländska kontrakt, fullmakter och andra handlingar uttryckligen förutsättes, att erforderliga bestyrkanden här i landet skola utföras av notarius publicus. Även i åtskilliga fall, där endast inhemska förhållanden beröras, kan notarii publici medverkan ofta vara erforderlig. Sålunda förekommer att notarius publicus på grund av det särskilda förtroende, som kommer honom till del, anlitas i fall, där det anses uteslutet att begagna annat vittne. Såsom ett exempel må nämnas, att åt notarius publicus anförtros att granska handlingar, vilkas innehåll av personliga eller kommersiella hänsyn icke bör onödigt yppas, för att avgiva intyg angående i handlingarna förekommande uppgifter om ett visst sakförhållande.

Vad sålunda anförts synes giva vid handen, att å ena sidan anledning ej föreligger att i vårt land tilldela notarii publici vidgad behörighet, men att å andra sidan starka skäl tala för att bibehålla notariatinstitutionen vid i huvudsak den ställning den för närvarande intager i svenskt rättsliv. Det nu framlagda förslaget till ny notarii publicistadga har utarbetats från nämnda utgångspunkt.

Då härefter uppkommer frågan att närmare bestämma n o t a r i i p u b l i c i a r b e t s u p p g i f t e r, må till en början erinras om, att i 1882 års stadga angivas endast några få sådana uppgifter, vilka notarius publicus är skyldig utföra, samt att därjämte tillägges honom en ej närmare begränsad befogenhet att biträda jämväl vid andra förrättningar. Härav har föranletts en viss osäkerhet rörande vad rätteligen faller inom notarii publici behörighet. Följden har ock blivit, att notarii publici ibland kommit att åtaga sig uppgifter, vilka måste anses falla utanför deras egentliga verksamhetsområde och för vilka de ej alltid varit tillräckligt kvalificerade, eller uppgifter, beträffande vilka medverkan från offentligt organs sida framstår såsom mindre tillfredsställande. Enighet torde därför råda om, att det nuvarande systemet med ej begränsade arbetsuppgifter är olämpligt. Det kan å andra sidan ej heller vara lämpligt, att notarius publicus efter gottfinnande kan vägra att

mottaga tjänsteuppdrag. I stället bör man fixera vad notarius publicus äger att utföra och samtidigt ålägga honom att i princip fullgöra detta.

Vad beträffar de arbetsuppgifter, som kunna tänkas ankomma på notarius publicus, kan såsom kärnpunkten i hans verksamhet betecknas att kontrollera eller undersöka yttre sakförhållanden och att i samband därmed genom protokoll eller särskilt intyg fastslå därvid gjorda iakttagelser. Av liknande art äro även de förrättningar, där inför notarius publicus avgives förklaring och han överlämnar sådan till tredje man eller notarius publicus mottager något i deposition. Jämväl i dessa fall hänför sig notarii publici bestyrkande till sakliga omständigheter, vilka förekommit vid förrättningarna. I enlighet härmed har i 6 § av förslaget bland de arbetsuppgifter, som åvila notarius publicus upptagits förättningar av nu angivet slag. Bland dessa ha med hänsyn till den utsträckning, i vilken de i praxis förekomma, särskilt nämnts bestyrkande av namnunderskrifter och andra legaliseringar samt kontroll av lotteridragningar och pristävlingar ävensom verkställande av utlottningar.

I motsats till dessa faktiska bestyrkanden stå utlåtanden angående rättsfrågor. Såväl av principiella som praktiska skäl torde det vara olämpligt att tillägga notarius publicus behörighet att i denna sin egenskap avgiva utlåtanden i sådana frågor.

Emellertid finnas vissa områden, inom vilka dels behovet av officiellt bestyrkande i samband med internationella rättsärenden är särskilt framträdande, dels ock det rättsliga bedömandet står i nära samband med yttre omständigheter och därtill är av skäligen enkel natur. Här åsyftas i första hand bestyrkande av, att myndighet eller person är behörig att företaga viss tjänsteåtgärd eller att någon intager viss tjänsteställning eller innehar viss kompetens eller är rättsligen behörig företräda annan. Förslaget innehåller föreskrift, att notarius publicus skall äga att i dessa fall utfärda erforderligt bestyrkande.

Det kan ifrågasättas, huruvida notarius publicus därutöver borde tillerkännas rätt att bestyrka, vad svensk lag eller författning stadgar angående viss rättsfråga ävensom att vid företagande av rättshandling föreskrivna former blivit iakttagna. Även om sådana spörsmål ofta kunna vara lätta att avgöra, kan därvid ibland uppkomma rättsliga bedömanden, vilka icke böra ankomma på notarius publicus. De sakkunniga anse sig därför ej kunna förorda en sådan utvidgning av notarii publici verksamhetsfält.

Särskild uppmärksamhet påkallar frågan om bestyrkande av översättningar. Enligt nu gällande stadga är notarius publicus skyldig att verkställa sådant bestyrkande. Åtminstone i Stockholm utgör arbetet härmed en betydande del av verksamheten.

Vid ställningstagande till detta spörsmål må till en början erinras om, att viss möjlighet finnes att utan medverkan av notarius publicus få till stånd översättningar genom personer, som intaga en i viss mån officiell ställning. Sålunda auktoriserar alltsedan år 1932 Stockholms handelskammare för sitt verksamhetsområde translatorer. Före auktoriseringen underkastas sökande översättningsprov, varjämte hans lämplighet prövas. I Göteborg antagas sedan 1910 translatorer av handels- och sjöfartsnämnden och i Malmö har magistraten utsett en translator med auktorisation för alla språk. Rätten att ex officio bestyrka riktigheten av översättningar tillkommer emellertid allenast notarius publicus.

Mot translatorernas verksamhet ha riktats vissa erinringar. Sålunda har anmärkts, att åtskilliga translatorer, vilka äro födda i utlandet, sakna tillräcklig förmåga att behandla svenska språket, samt att det oberoende av nyssnämnda förhållande ofta förekommer, att en translator på grund av otillräcklig kunskap i det ämne som behandlas icke fattar det sakliga innehållet och sålunda är ur stånd att fullgöra ett honom anförtrott uppdrag.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 mars 1937 har docenten Helge Kökeritz m. fl., under framhållande av behovet av en bättre ordning inom ifrågavarande område, hemställt om införande vid rikets universitet och högskolor eller annorstädes av en translatorsexamen, avsedd att berättiga dem, som avlagt sådan examen, till förordnande såsom statligt auktoriserade translatorer. Denna framställning är ännu beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt de sakkunnigas mening tala starka skäl för, att snarast åtgärder vidtagas i syfte att ordna ett tillfredsställande translatorsväsende. Även om så sker, synes det likväl knappast troligt, att notarii publici befattning med översättningar kommer att kunna helt undvaras. Härvid äro att beakta särskilt följande omständigheter. Flerstädes i utlandet åtnjuter notarius publicus en så stark auktoritet, att något liknande knappast utan vidare kan komma offentlig translator till del. I många fall torde därför vara erforderligt, att notarius publicus bestyrker riktigheten av översättning, även där denna verkställts av offentlig translator. Vidare måste åtminstone i de största städerna notarius publicus ha långt större möjlighet än en huvudsakligen språkligt utbildad översättare att förvärva tillräcklig säkerhet i handhavandet av den juridiska terminologien inom de allmännare språken. Under alla förhållanden måste det därför anses värdefullt att vid översättning av text med juridiskt innehåll kunna anlita notarius publicus. Ofta torde i dylika fall det bästa resultatet vinnas genom samarbete mellan translator och notarius publicus.

Det torde sålunda icke, åtminstone för närvarande, böra ifrågakomma att fråntaga notarius publicus rätten att bestyrka översättningar. Å andra sidan är det uteslutet — hur notariatinstitutionen än organiseras — att tillse, att notarius publicus å varje plats är kompetent att verkställa eller kontrollera alla sådana översättningar, som kunna ifrågakomma. Vid övervägande av dessa synpunkter ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att notarius publicus bör givas möjlighet att bestyrka översättningar men ej bör åläggas att mottaga sådana uppdrag.

Slutligen må anmärkas, att det tagits under övervägande att med hänsyn till vissa utländska förhållanden tillägga notarius publicus befogenhet att upptaga ed för tillvaratagande av rättighet i utlandet. För närvarande kan jämlikt lag den 5 april 1935 för sådant ändamål upptagas ed av allmän underrätt eller å landet av domaren och i stad av den utav rådstuvurättens lagfarna befattningshavare, som rätten därtill utsett. Emellertid torde det ej vara av något större behov påkallat att tillerkänna jämväl notarius publicus sådan behörighet. Även principiella skäl tala mot en dylik anordning. Några bestämmelser i ifrågasatt riktning ha alltså icke upptagits i förslaget.

Vad därefter angår spörsmålet om notariatväsendets organisation bör till en början upptagas f r å g a n o m, v a r n o t a r i i p u b l i c i s k o l a f i n n a s.

Uppenbarligen förefinnes i alla städer behov av notariella bestyrkanden, ehuru i vissa av de mindre städerna detta behov kan vara föga framträdande bortsett från protestverkställigheten. Det synes därför föreligga skäl att föreskriva, att notarius publicus skall finnas även i de, till antalet få, städer, där notarius publicus hittills icke blivit tillsatt. En sådan regel är påkallad även för vinnande av större enhetlighet i organisationen.

Det kan ifrågasättas, huruvida icke notarii publicibefattningar borde inrättas jämväl för landsbygdens vidkommande. Emellertid torde på de flesta orter saknas andra för uppdraget lämpade personer än landsfiskalerna. Dessa äga, såsom tidigare nämnts, redan enligt gällande ordning att förrätta protester samt, där så erfordras för tillvaratagande av rätt i utlandet, att bevittna underskrifter och bestyrka riktigheten av avskrifter. Endast sällan torde därutöver å landet yppa sig behov av notariella förrättningar. Å andra sidan kan någon gång en sådan förrättning vara av avsevärd omfattning och

under ej ringa tid hindra förrättningsmannens närvaro å tjänsterummet. En utvidgning av landsfiskals skyldighet att handlägga notariella ärenden skulle därför utan att fylla något allmänt behov kunna inverka menligt på hans förmåga att fullgöra sina egentliga tjänsteåligganden. Det torde sålunda icke vara lämpligt att pålägga landsfiskalerna nämnda uppgift. Av nu anförda skäl synes man böra avstå ifrån att för landsbygdens vidkommande anordna särskilda notarii publicibefattningar.

Under sådana förhållanden blir landsbygdens befolkning liksom hittills hänvisad att, där landsfiskal ej är behörig, vända sig till notarius publicus i stad. Därav behöver ej alltid följa någon olägenhet ens då avståndet till staden är betydande, ty åtskilliga förrättningar, exempelvis bestyrkande av avskrifter, kunna av notarius publicus utföras utan närvaro av sökanden eller annan person. Är fråga om förrättning, som skall verkställas utom staden, stadgas rörande protester, att dessa å landet kunna upptagas av notarius publicus från närmaste stad. Vad beträffar andra förrättningar som skola verkställas å landsbygden, saknas för närvarande föreskrifter angående notarii publici behörighet. För att undanröja tvekan härom synes uttryckligen böra föreskrivas, att notarius publicus äger utföra förrättning jämväl utom den stad, där han är anställd. Med hänsyn till hans arbetsuppgifter inom staden har det emellertid ej ansetts möjligt att ovillkorligen ålägga honom att verkställa dylik förrättning.

Beträffande det närmare organiserandet av notarii publicibefattningarna gäller det att i första hand taga ställning till spörsmålet, huruvida befattningshavarna skola inordnas såsom tjänstemän i förvaltningen eller om åt dem skall givas ställningen av fria företagare. För närvarande tillämpas det senare systemet i Stockholm och några få mindre städer. I motsats härtill uppehålles notarii publicibefattningen i magistratsstäder utom Stockholm av ledamot i eller tjänsteman vid magistraten samt i flertalet städer utan magistrat av kommunalborgmästaren. Detta ger anledning till att i det följande skilja mellan förhållandena i Stockholm, övriga magistratsstäder och städer utan magistrat.

Vad angår *Stockholm* har utvecklingen lett till, att notarii publici därstädes anlitas i större omfatning och för mer mångskiftande uppgifter än i andra städer. Härtill torde ha bidragit såväl Stockholms centrala ställning inom samfärdsel och näringsliv som ock det betydande antalet ärenden, vilka angå utländska rättsförhållanden, ävensom det personliga intresse dessa notarii publici såsom fria företagare haft att utveckla sin rörelse och hävda sig i den inbördes konkurrensen. Farhågor ha uttalats för att, därest ifrågavarande notarii publici gjordes till tjänstemän, underordnade magistraten eller annan myndighet, nämnda intresse skulle minskas och formerna för verksamheten förlora något av sin nuvarande smidighet. Allmänheten, som vant sig vid rådande ordning, skulle icke bliva i lika grad betjänt med en efter mera ämbetsmannamässiga linjer anpassad notariatinstitution. Bland de företag och enskilda personer, vilka i större utsträckning anlita notarius publicus, torde jämväl råda en allmän önskan att för Stockholm bibehålla samma institution vid dess hittillsvarande utformning. Av anförda skäl synas i Stockholm befattningarna liksom hittills böra utövas av ett antal fria företagare. Den närmare anordningen av dessa befattningar kommer att senare behandlas.

Det kunde ifrågasättas att jämväl i *övriga magistratsstäder* giva notarii publici ställningen av fria företagare. Till stöd för en sådan anordning kan anföras, att kravet på snabbhet och smidig anpassning efter omständigheterna kan förväntas därigenom bliva särskilt väl tillgodosett. Emellertid har i dessa städer, såvitt känt är, den nuvarande anordningen, vid vilken notarii publicibefattningen förenas med magistratstjänst, fungerat tillfredsställande.

Tillika må i detta sammanhang framhållas, att man med undantag för de allra största städerna icke kan räkna med, att notarii publici kunna vara fullt sysselsatta inom sina befattningar, utan att de äro nödsakade att ägna sig jämväl åt annan verksamhet. Av största vikt är, att notarius publicus genom nämnda verksamhet bevarar en gentemot allmänheten oberoende ställning och kan från dennas sida åtnjuta orubbat förtroende. Ur dessa synpunkter torde det vara särdeles lämpligt, att liksom hittills magistratsperson innehar notarii publicibefattningen. Framför allt i mindre städer torde endast undantagsvis utom magistraten finnas någon, vilken är lika skickad att uppbära ifrågavarande förtroendeställning. Övervägande skäl tala sålunda för att i fråga om magistratsstäderna i allmänhet fortfarande förlägga notarii publicisysslan till magistraten. Lämpligen torde såsom för närvarande böra i arbetsordningarna för magistraterna närmare bestämmas, åt vilken ämbets- eller tjänsteman uppdraget skall anförtros. Stadgande av detta innehåll har upptagits i 2 § av förslaget. Nämnda stadgande är avsett att vinna tillämpning jämväl i de två magistratsstäder, Norrtälje och Torshälla, vilka för närvarande sakna notarius publicus.

Vad beträffar *städer under landsrätt* äro förhållandena i mycket likartade dem i mindre magistratsstäder. Av skäl motsvarande dem, som gälla för dessa städer, torde i städer under landsrätt notarii publicisysslan i första hand böra tilldelas någon statlig eller kommunal tjänsteman. I främsta rummet torde då kommunalborgmästaren komma i fråga. Denne ombesörjer i städer, som nu avses, flertalet av magistrat eljest åliggande uppgifter. Jämväl i övrigt intager kommunalborgmästaren en central ställning inom stadens förvaltning. Härigenom torde allmänheten ha fått för vana att i allehanda angelägenheter hänvända sig till denne. Enligt gällande lag skall kommunalborgmästare vara lagfaren eller ock på grund av annan utbildning eller ådagalagd duglighet i kommunala värv eller eljest i allmän befattning ha prövats skickad att innehava den tjänst, varom fråga är. Under sådana förhållanden måste kommunalborgmästare tillika anses väl lämpad att besörja notarii publicisyslan. En sådan lösning skulle säkerligen vara ägnad att i sin tur stärka kommunalborgmästarens ställning.

Möjligheten till förening av ifrågavarande båda befattningar har redan tidigare uppmärksammats. Sålunda har i flertalet av Kungl. Maj:t utfärdade reglementen för kommunalborgmästare föreskrivits skyldighet för honom att mottaga förordnande såsom notarius publicus och i tjugu städer har med stöd härav kommunalborgmästaren erhållit sådant förordnande. Emellertid äro förhållandena i olika städer mycket växlande, vilket föranleder vissa svårigheter att ovillkorligt ålägga kommunalborgmästare notarii publicisysslan. Å en del orter äro sålunda kommunalborgmästarens arbetsuppgifter av sådan omfattning, att en nämnvärd ökning av dem skulle innebära risk för att andra uppgifter måste eftersättas. I de fall, där kommunalborgmästare är s. k. halvtidsanställd, skulle ett mera betydande tillskott till arbetsåliggandena innebära åsidosättande av förutsättningarna för tjänsteavtalet.

Bland de notariella göromålen måste protestverkställigheten anses särskilt betungande ej endast av den anledningen, att den som regel utgör en väsentlig del av samtliga ifrågavarande göromål, utan även på den grund att densamma, jämväl då den är av ringa omfattning, för befattningshavaren föranleder, att han måste vara tillstädes å tjänsterummet varje eftermiddag. För vissa kommunalborgmästare torde detta medföra betydande olägenhet. Emellertid synes en lämplig lösning av spörsmålet erbjuda sig genom den redan nu föreliggande möjligheten att tillsätta särskild förrättningsman för protester. I de städer, varom är fråga, torde övriga notariella uppdrag icke bliva alltför betungande. Det bör därför ej möta några betänkligheter att

ålägga kommunalborgmästare att jämväl vara notarius publicus, därest han i mån av behov beredes tillfälle att bliva helt eller delvis befriad från att förrätta protester. Under denna förutsättning lära säkerligen ej heller nämnda befattningshavare själva ha något att erinra mot den föreslagna anordningen. I detta sammanhang må framhållas att, därest det för kommunalborgmästaren gällande reglementet icke uttryckligen stadgar annorlunda, denne vid utövande av notarii publicisysslan lärer vara berättigad till därav härflytande inkomster.

Självfallet kan det icke överlåtas åt kommunalborgmästaren att själv avgöra, i vad mån befattningen med protester bör läggas i andra händer. Då städerna ofta ha ekonomiskt intresse av saken, bör jämväl undvikas att lägga avgörandet hos kommunal myndighet. Däremot synes uppgiften lämpligen kunna anförtros åt länsstyrelsen. För denna lösning kan anföras även det skälet, att det enligt gällande ordning tillkommer länsstyrelse att förordna den särskilde förrättningsmannen för protester, samt att förevarande båda frågor delvis äro beroende av varandra och sålunda med fördel kunna bedömas i ett sammanhang.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har i 2 § av förslaget till ny notarii publicistadga föreskrivits, att i stad utan magistrat kommunalborgmästaren tjänstgör såsom notarius publicus, varjämte i 5 § länsstyrelsen tillagts befogenhet att i stad, där särskild protestförrättare förordnats, befria notarius publicus från skyldighet att förrätta protest. Vid sitt avgörande har länsstyrelsen att taga hänsyn till icke blott allmänna intressen utan även kommunalborgmästarens berättigade önskemål. Länsstyrelsen har därvid möjlighet att lämpa sitt beslut efter förhållandena i det särskilda fallet. Sålunda kan kommunalborgmästaren såsom notarius publicus helt befrias från skyldighet att förrätta protester eller nämnda skyldighet bibehållas jämsides med den särskilda förrättningsmannens. Vidare kan dennes förordnande begränsas exempelvis till viss kortare tid eller till fall, då kommunalborgmästaren har förhinder.

Vid genomförande av den nu föreslagna anordningen i fråga om notarii publicibefattningarna i städer utan magistrat erfordras jämkning av de i 88 § växellagen och den likalydande 66 § checklagen givna stadgandena angående upptagande av protest. I nämnda båda lagrum föreskrives, såvitt angår stad, att protest skall upptagas av notarius publicus eller magistratsperson samt att i stad, där magistrat ej finnes, särskild förrättningsman skall vara av länsstyrelsen förordnad, varjämte i sådan stad protest må upptagas jämväl av landsfiskalen i orten. Berörda bestämmelser böra ändras såtillvida, som föreskriften om förordnande av särskild förrättningsman bör göras fakultativ. I samband härmed synes ock böra tagas under omprövning, huruvida något skäl förefinnes att bibehålla landsfiskal vid rätten att upptaga protest i sådan stad.

Redan i framställning till Kungl. Maj:t den 31 maj 1934 har Svenska stadsförbundets styrelse berört denna fråga. Styrelsen framhöll därvid städernas ekonomiska intresse av, att deras egna befattningshavare utförde förekommande protester och påtalade olägenheten för städer utan magistrat av landsfiskals rätt i detta hänseende. Styrelsen uttalade även, att efter genomförande av 1932 års lagstiftning angående kommunalförvaltningen i de magistratslösa städerna — varigenom de nuvarande kommunalborgmästarbefattningarna skapades — det näppeligen kunde anföras något avgörande skäl för att bibehålla landsfiskal såsom protestförrättare i dessa städer. Berörda framställning har på sin tid för yttrande remitterats till länsstyrelserna och vissa sammanslutningar. De betänkligheter, som därvid från en del håll yppats mot att fråntaga landsfiskal ifrågavarande befogenhet, ha särskilt motive-

rats med, att han icke kunde vara pliktig att utan gottgörelse avstå från med verksamheten förenade inkomster. Emellertid föreligger för närvarande ett förslag om lönereglering för landsfiskalerna, enligt vilket dessa befattningshavare tillförsäkras fast lön utan rätt till sportler. Då nämnda förslag avses skola genomföras redan innevarande år, torde det sålunda åberopade skälet mot borttagande av landsfiskalernas behörighet såsom protestförrättare i stad numera sakna betydelse. Behovet av landsfiskal såsom protestförrättare torde, om notarii publicibefattningar inrättas i samtliga städer, bliva ännu mindre än förut. Under sådana förhållanden synas gällande bestämmelser härom böra utgå. I enlighet härmed har utarbetats förslag till ändring av 88 § växellagen och 66 § checklagen. Vad sålunda föreslagits innebär givetvis intet hinder för länsstyrelse att i särskilda fall, då så finnes lämpligt, förordna landsfiskal såsom protestförrättare i stad, varom fråga är.

Beträffande *den närmare anordningen av notarii publicibefattningarna i Stockholm* må till en början framhållas, att det icke synes lämpligt att i stadgan fixera antalet sådana befattningar med hänsyn till, att behovet av dylika befattningar kan växla med skiftande tidsförhållanden. Då fråga uppkommer om inrättande eller indragande av sådan befattning, måste hänsyn tagas såväl till allmänhetens intresse av snabb och omsorgsfull handläggning av förekommande ärenden som ock till angelägenheten av att varje befattning lämnar skäligt ekonomiskt utbyte. Sistnämnda synpunkt är av betydelse ej blott för befattningshavarna själva utan även för det allmänna, i den mån detta förhållande är ägnat att befrämja en tillfredsställande rekrytering till befattningarna och självständighet i tjänsteutövningen. Under sådana omständigheter torde skäl föreligga att förbehålla Kungl. Maj:t avgörandet i denna fråga. Dessförinnan torde Kungl. Maj:t böra höra magistraten samt handels- och sjöfartsnämnden. Då åt denna nämnd, såsom av det följande framgår, lämpligen bör uppdragas att ha den omedelbara uppsikten över ifrågavarande befattningshavares tjänsteutövning, kan det förväntas, att nämnden vid förefallande behov skall taga initiativ i frågan.

För att vid tillsättning av notarii publici befordra en fri och allsidig prövning synes avgörandet böra tillkomma Kungl. Maj:t medan magistrat samt handels- och sjöfartsnämnd tillerkännas förslagsrätt. Bestämmelserna härom ha i tillämpliga delar utformats i överensstämmelse med vad som gäller för dispaschörer.

Vad beträffar vikariats- och biträdesfrågan har, såsom tidigare anförts, från handels- och sjöfartsnämnden riktats anmärkningar mot nu rådande system för utseende av vikarier och biträdande notarii publici. Dessa anmärkningar ha föranletts därav, att i åtskilliga fall notarius publicus till vikarie eller biträdande notarius publicus föreslagit person, vilken enligt nämndens mening saknat tillräcklig praktisk erfarenhet eller vars lämplighet i övrigt ej blivit styrkt. I sådant fall medgiva ej gällande bestämmelser att notarii publici förslag frångås. Härigenom föreligger risk, att vid tillsättning av vikarie och biträdande notarius publicus det personliga förhållandet mellan dem och den ordinarie befattningshavaren kan komma att få större betydelse än vederbörandes kvalifikationer för uppdraget. Givetvis är detta ur allmän synpunkt förkastligt. Det må särskilt anmärkas, att om en person systematiskt erhåller förordnanden, som nu avses, denne — måhända med förbigående av mera skickade personer — sättes i tillfälle att förvärva omfattande formella meriter för sökande av ordinarie notarii publicibefattning. Oaktat ännu ej yppat sig påtagliga olägenheter i angivet hänseende, måste likväl principen stämplas som felaktig och den kan i framtiden orsaka, att rekryteringen till befattningarna kommer att ske från alltför trång basis. Emellertid måste man å andra sidan så långt möjligt tillgodose den

ordinarie befattningshavarens intresse av att till vikarie eller biträde erhålla en person, som han med förtroende kan anlita i sin rörelse och med vilken han utan slitningar kan samarbeta. Notarius publicus kan därför göra anspråk på, att hans befogade erinringar i dessa hänseenden ej lämnas obeaktade. Vid en reglering av vikariats- och biträdesfrågan bör vidare uppmärksammas, att vikarie liksom biträde vid hastigt påkommande förfall för notarius publicus måste kunna ingripa utan onödig omgång och att sålunda därvid icke gives tillfälle till något tidsödande tillsättningsförfarande. Av det sagda framgår, att en tillfredsställande reglering av vikariats- och biträdesfrågan stöter på avsevärda svårigheter.

Vid övervägande av nu antydda förhållanden har den lämpligaste lösningen synts ligga i att för varje notarius publicus i Stockholm utse en ersättare, lämpligen benämnd biträdande notarius publicus, med uppgift att såväl bereda notarius publicus erforderlig lättnad i arbetsbördan som ock vid förfall för honom uppehålla befattningen.

För att i den praktiska tillämpningen ernå största möjliga enkelhet och smidig anpassning efter behovet synes notarius publicus själv kunna tilläggas befogenhet att i viss utsträckning låta ersättaren inträda i tjänstgöring. Dock måste ifrågavarande befogenhet begränsas med hänsyn till det allmänna intresset av, att den ordinarie befattningshavaren själv i väsentlig mån uppehåller tjänsten. I anledning härav föreslås, att notarius publicus i allmänhet skall äga rätt att under sammanlagt högst en och en halv månad varje år helt eller delvis överlåta å ersättaren att bestrida med befattningen förenade åligganden. Tidsbegränsningen är avsedd att tillämpas sålunda att, även om ersättaren endast tages i anspråk för del av en dag, hela dagen tages i beräkning. Emellertid intager bland notarii publici åligganden protestverkställigheten i viss mån en särställning, i det hithörande åtgärder genomgående måste hänföras till rutinarbete av föga kvalificerad beskaffenhet. Det synes därför möjligt att i fråga om protester lämna notarius publicus fria händer att i mån av behov tillkalla ersättaren.

Den notarius publicus sålunda tillkommande befogenheten torde täcka behovet av ledighet för semester ävensom för anhopning av tjänsteåligganden, för sjukdom av obetydlig varaktighet och för eljest förekommande tillfälligt förhinder. Utöver vad nu sagts, bör ledighet beviljas notarius publicus på grund av styrkt sjukdom eller annat laga förfall. Prövningen av denna fråga anförtros lämpligen åt magistraten. Som skäl härför kan anföras, att frågan närmast är av administrativ karaktär och att magistraten har större möjlighet än handels- och sjöfartsnämnden att snabbt sammanträda för beslut.

Då magistraten beviljat notarius publicus ledighet, inträder utan särskilt förordnande biträdande notarius publicus i utövningen av befattningen. Likaledes inträder den senare automatiskt såsom vikarie vid den ordinarie befattningshavarens avgång.

I likhet med vad föreslagits för notarii publici bör åt Kungl. Maj:t förbehållas att förordna biträdande notarii publici. En sådan lösning torde vara erforderlig med hänsyn till de delvis motstridande intressen, vilka kunna uppkomma vid val av biträdande notarius publicus. Före avgörandet böra magistraten och handels- och sjöfartsnämnden inkomma med yttranden samt notarius publicus erhålla tillfälle yttra sig. Med det nu föreslagna tillsättningsförfarandet beträffande biträdande notarius publicus vinnes även den fördelen, att man redan från början sörjer för en tillfredsställande rekrytering till banan, då möjlighet till fri konkurrens om tjänsterna öppnas.

Förordnande för biträdande notarius publicus torde böra begränsas till viss tid, förslagsvis tre år. Såsom skäl härför kan åberopas hänsyn dels till

den ordinarie befattningshavaren, för vilken det kan vara betydelsefullt, att ersättarens lämplighet och särskilt dennes vilja till samarbete tages under förnyad prövning, dels ock till det allmänna intresset av, att uppdragen såsom biträdande notarii publici ej utan vidare förbehållas ett ringa fåtal utan stå öppna för de vid varje tid bäst kvalificerade sökandena. Det torde knappast behöva särskilt påpekas, att sistnämnda förhållande jämväl kan få avgörande inflytande på den framtida rekryteringen till notarii publicibefattningarna.

Speciell motivering.

I det följande lämnas en specialmotivering till författningstexten, i den mån sådan ej redan lämnats.

Förslaget till stadga angående notarii publicii.

1 och 2 §§.

Rörande dessa paragrafer hänvisas till den allmänna motiveringen.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 5 § i 1882 års stadga.

4 §.

Redan av stadgandet i 25 kap. 22 § strafflagen torde följa, att notarius publicus är underkastad ämbetsmannaansvar. Emellertid har för att undgå varje tveksamhet uttryckligt stadgande härom, liksom i gällande stadga, ansetts böra upptagas. Bestämmelsen har dock i förslaget erhållit den modernare utformning, som återfinnes i lagen om förmynderskap 3 kap. 14 §.

5 §.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak 1 § 1 mom. i nuvarande stadga. Rörande det föreslagna stadgandet angående rätt för länsstyrelse att i stad, där särskild protestförrättare förordnats, befria notarius publicus från skyldighet att upptaga protest hänvisas till den allmänna motiveringen.

6 §.

Se allmänna motiveringen.

7 §.

I denna paragraf ha sammanförts bestämmelser om vissa fall, då notarius publicus skall eller må vägra sin medverkan.

Att notarius publicus ej på grund av innehållet i 6 § bör erhålla möjlighet att ingripa i andra myndigheters tjänsteåligganden är uppenbart. På grund av det härom givna stadgandet skall notarius publicus bl. a. avvisa ansökan om deposition och hänvisa sökanden till överexekutor i fall, som avses i 1 § lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar och 3 kap. 22 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Med »myndighet» har i föreliggande hänseende likställts »inrättning» med tanke särskilt på stadganden om nedsättning hos bank av omyndigs värdehandlingar.

Vidare stadgas förbud för notarius publicus att medverka i ärende, då sådan medverkan på grund av ärendets beskaffenhet ej kan anses tillbörlig. Härmed åsyftas fall, i vilka notarius publicus finner, att hans biträde

begäres i rättsstridigt eller chikanöst syfte eller då ärendet är av sådan natur, att dess handläggning av notarius publicus ej är förenlig med befattningens värdighet. Ur sistnämnda synpunkt är för notarius publicus särskild anledning att kritiskt bedöma vissa av de fall, där bestyrkandet begäres för reklamändamål.

Den upptagna bestämmelsen om jäv torde ej behöva närmare motiveras.

Andra stycket av förevarande paragraf medgiver notarius publicus rätt att bl. a. avböja uppdrag av oskäligt invecklad eller vidlyftig beskaffenhet.

8 §.

Denna paragraf motsvarar delvis 8 § i nuvarande stadga. Emellertid har skäl icke ansetts föreligga att bibehålla den notarius publicus där ålagda skyldigheten att införa kungörelse i vissa tidningar.

Enligt lag den 8 april 1938 skall den 1 maj vara likställd med allmän helgdag. Vad beträffar de s. k. bankfridagarna, nämligen påskafton, midsommarafton och julafton, stadgas i kungörelse den 20 december 1935 att statsmyndigheterna må, om och i den mån så finnes kunna ske, å sistnämnda dagar inställa öppethållandet av sina tjänstelokaler eller myndigheterna eljest åliggande mottagning för allmänheten. Oberoende av sin mer eller mindre tjänstemannaliknande ställning synes notarius publicus vara jämställd med statsmyndighet. På grund härav torde notarius publicus utan särskilt stadgande äga frihet att hålla sin expedition stängd även under dessa dagar.

9 §.

Häri upptagas regler angående protokollföring, i stort sett motsvarande 9 § 1—3 mom. i nu gällande stadga. Bestämmelser om i vad mån protokoll skall hållas hemligt ha uteslutits, då detta ämne numera regleras i lag den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, se särskilt 26 § i lagen.

Vid inbindningen bör gälla, att protokoll över protester sammanföras för sig och övriga protokoll för sig. Därefter må med hänsyn till mängden av ärenden avgöras, huruvida bindningen skall ske i ett eller flera band.

10 §.

Lika med 9 § 4 mom. i 1882 års stadga.

11 §.

Motsvarande bestämmelse i nu gällande stadga saknas. Det har emellertid ansetts lämpligt att uttryckligen erinra om notarii publici rätt att erhålla ersättning för utfört uppdrag. Att sådan ersättning i vissa fall skall ingå till stadens kassa, följer av arbetsordningar och reglementen för magistrater och kommunalborgmästare.

12 §.

De bestämmelser rörande kompetens till notarii publicibefattning, vilka här upptagits, uppställa — utöver nu gällande föreskrifter — fordran på svenskt medborgarskap ävensom grundlig erfarenhet från praktisk juridisk verksamhet. Med det senare tillägget avses att inskärpa vikten av praktisk juridisk utbildning vid sidan om den teoretiska för förmågan att med gott omdöme och erforderlig säkerhet handlägga de mångskiftande göromål, vilka i Stockholm hänvisas till notarius publicus. Stadgandet har avsiktligt formulerats så vidsträckt, att varje slag av praktisk juridisk verksamhet kan komma i betraktande. Ur nyss angiven synpunkt kan det nämligen ofta vara

lika värdefullt med praktik å exempelvis advokatbyrå som med tjänstgöring hos notarius publicus.

Vad angår notarii publicibefattningar i andra städer, erfordras självfallet ej särskilda kompetensvillkor, då därvid äro att iakttaga de bestämmelser, som gälla för den tjänst, varmed notarii publicibefattningen förenats. Liknande gäller i de hänseenden, vilka beröras i 13—22 §§ av förslaget.

13 §.

Se angående första stycket den allmänna motiveringen.

Den i andra stycket upptagna regeln överensstämmer med vad som gäller enligt nuvarande stadgan.

14 §.

I likhet med vad som allmänt föreskrives beträffande statliga och kommunala tjänstemän, måste det anses ur det allmännas synpunkt önskvärt, att förordnande för notarius publicus upphör vid viss ålder. I detta avseende må särskilt beaktas, att notarii publici tjänstgöring även med bortseende från protestförrättningarna ofta måste förläggas utanför arbetsrummet och därför kan kräva högre kroppslig vitalitet än många andra tjänsteuppdrag. Avgångsåldern för tjänstemän torde numera aldrig sättas högre än 67 år. Då det av flera skäl torde vara uteslutet att med befattningarna förena pensionsrätt, synes hänsynen till befattningshavarna kräva, att i förevarande fall åldersgränsen ej sänkes under vad nyss angivits. I enlighet med dessa överväganden har förslagets bestämmelse om avgångsålder för notarius publicus utformats.

Vad i övrigt stadgas i denna paragraf, motiveras av behovet att från notarii publicibefattning avlägsna innehavare, som av annan anledning än hög ålder påtagligen icke är skickad att uppehålla befattningen. På grund av den förtroendeställning, som notarius publicus intager, är det särskilt angeläget, att räckvidden hos ifrågavarande stadganden ej begränsas alltför snävt. Dock har vid deras utformning jämväl tagits hänsyn till notarii publici berättigade önskemål av största möjliga trygghet å befattningen.

Oavsett bestämmelserna i denna paragraf kan givetvis notarius publicus på grund av tjänstefel bliva av domstol avsatt från sin befattning.

15 §.

Med det här föreslagna redovisningsförfarandet, vilket endast delvis har sin motsvarighet i 10 § i nuvarande stadga, avses att vid notarii publici frånträde säkerställa bevarandet av hans protokoll och hos honom deponerade värdeföremål, penningar och handlingar. Genom att dessa överlämnas eller eljest redovisas till magistraten vinnes möjlighet att konstatera, att den förutvarande befattningshavaren fullgjort sin vårdnadsplikt. I den mån ny innehavare av befattningen eller den, som eljest uppehåller densamma, på begäran utfår protokoll, övriga handlingar och tillgångar, övertager han tillika ansvaret för dem.

16—18 §§.

Se allmänna motiveringen.

19 §.

Endast mera sällan torde bliva nödvändigt att vid förhinder för biträdande notarius publicus äga tillgång till särskild vikarie. Som denna eventualitet dock ej kan anses helt utesluten, föreslås i föreliggande paragraf rätt för magistraten att i dylikt fall förordna tillfällig vikarie.

20 §.

Särskild motivering torde icke erfordras i fråga om denna paragraf.

21 §.

Med biträdande notarii publici egenskap av ersättare för notarius publicus bör följa uppdraget att tillsvidare uppehålla notarii publicibefattning, som blivit ledig. Utan särskilt stadgande torde vara uppenbart, att han därvid inträder i ordinarie innehavares rätt till de intäkter, vilka härflyta av befattningen.

22 §.

Enligt nu gällande ordning föreligger, såvitt angår Stockholm, ej någon möjlighet till kontroll över notarii publici verksamhet. Väl ålägges handels- och sjöfartsnämnden enligt utfärdad instruktion att vaka över gällande författningars efterlevnad i avseende å bl. a. notarii publici tjänsteutövning, men nämnden synes icke ha tilldelats några befogenheter, vilka kunna göra övervakningen effektiv. Första stycket av förevarande paragraf har tillkommit för att avhjälpa nämnda brist. Som handels- och sjöfartsnämnden synes väl lämpad att fylla ifrågavarande funktion, har skäl ej ansetts föreligga att förlägga denna till annan institution eller myndighet.

Det i andra stycket upptagna stadgandet om medling genom handels- och sjöfartsnämndens försorg är avsett att smidigt undanröja uppkommande konflikter mellan notarius publicus och hans medhjälpare. Sådan motsättning kan uppstå särskilt vid bestämmande av arvode åt biträdande notarius publicus eller annan vikarie. Det föreslås, att nämnden skall äga avgöra sådana möjligen uppkommande tvister. Mot nämndens beslut kan i sedvanlig ordning talan föras. Arvodestvister skola sålunda icke få dragas under domstols prövning.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Den nya stadgan bör träda i tillämpning från och med ingången av nytt kalenderår. Därest annan tidpunkt väljes, måste de enligt nuvarande ordning meddelade förordnandena för biträdande notarii publici i Stockholm bringas att dessförinnan upphöra. Sådana förordnanden meddelas att gälla tillsvidare under viss tid, omfattande kalenderår eller del därav.

Det torde vara tvivelaktigt, huruvida nuvarande innehavare av notarii publicibefattningar kunna skiljas från sin tjänst, så länge de utan anmärkning fullgöra tjänsten. Oavsett huru härmed förhåller sig, torde billighetsskäl kräva att — såsom föreslagits under punkt 2 av övergångsbestämmelserna — nu meddelade förordnanden å sådana befattningar skola äga fortsatt giltighet. Stadgande härom är av praktisk betydelse, förutom för Stockholm, endast för stad utan magistrat, där förordnandet avser annan än kommunalborgmästaren, således Arvika, Hässleholm, Katrineholm, Kungälv, Nässjö, Trollhättan och Vetlanda (event. även Boden). Bestämmelserna i punkterna 3 och 4 äro motiverade av samma skäl.

Förslagen till lagar om ändrad lydelse av 88 § växellagen och 66 § checklagen.

Angående dessa förslag hänvisas till vad i allmänna motiveringen anförts i anslutning till inrättande av notari publicibefattningar i städer utan magistrat.

Bilaga A.

Förslag
till
Stadga angående notarii publici.

Härigenom förordnas som följer:

Allmänna bestämmelser.

1 §. I rikets städer skola finnas notarii publici med de uppgifter, som angivas i denna stadga.

2 §. Notarii publici i Stockholm förordnas av Konungen till det antal, som efter hörande av magistraten samt handels- och sjöfartsnämnden av Konungen bestämmes.

I annan stad tjänstgör såsom notarius publicus ledamot i eller tjänsteman vid magistrat, vilken därtill utsetts i den för magistraten gällande arbetsordningen, eller, i stad utan magistrat, kommunalborgmästaren.

3 §. Notarius publicus skall med redlighet, nit och oväld fullgöra sin tjänst samt icke uppenbara vad honom däri blivit anförtrott såsom hemligt.

4 §. Vad i 25 kap. strafflagen är stadgat om statens ämbetsmän skall ock gälla om notarius publicus.

Om notarii publici verksamhet.

5 §. Notarius publicus är skyldig att, då han därom anlitas, upptaga protest enligt växellagen och checklagen. I stad, där särskild protestförrättare förordnats, må länsstyrelsen befria notarius publicus från sådan skyldighet.

Det åligger ock notarius publicus att inom den stad, där han är verksam, företaga andra förrättningar, vilka enligt lag eller särskilda författningar ankomma på honom; dock är han icke pliktig åtaga sig delgivning av stämning eller annan handling.

6 §. I övrigt åligger notarius publicus, då han därom anmodas och förrättning kan företagas inom staden,

att bestyrka namnunderskrifter, riktigheten av avskrifter och andra uppgifter rörande innehållet i företedda handlingar,

att såsom vittne närvara vid tillslutande eller öppnande av förvaringsrum ävensom vid åsättande eller borttagande av försegling,

att kontrollera lotteridragningar samt pristävlingar och liknande företag ävensom att verkställa utlottningar angående obligationer, aktier och andra värdehandlingar,

att eljest efter företagen kontroll eller undersökning avgiva förklaring rörande därvid iakttaget förhållande,

att upptaga förklaringar rörande förhållanden av rättslig eller ekonomisk betydelse ävensom att till tredje man överlämna förklaringar av sådan art,

att mottaga värdeföremål, penningar och handlingar i förvar eller överlämna sådan egendom till tredje man,

samt att bekräfta, att myndighet eller person är behörig att företaga viss tjänsteåtgärd, eller att någon intager viss tjänsteställning, innehar viss kompetens eller är rättsligen behörig företräda annan.

Notarius publicus är jämväl berättigad att utom staden verkställa förrättning, som ovan i denna paragraf angives.

Han må ock åtaga sig att bestyrka riktigheten av översättningar.

7 §. Ej må på grund av vad i 6 § stadgas notarius publicus handlägga ärende, som ankommer å särskild myndighet eller inrättning eller ock är av beskaffenhet, att medverkan av notarius publicus ej kan anses tillbörlig. Notarius publicus må ej heller åtaga sig uppdrag, om han har del i saken eller eljest särskild omständighet föreligger, som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet.

Notarius publicus äger avböja uppdrag, då på grund av därtill knutna villkor eller andra omständigheter det icke rimligen kan begäras att han skall utföra detsamma.

8 §. Det åligger notarius publicus, såvitt ej annat bestämts i för honom gällande tjänstereglemente, att inom den stad, där han är verksam, hålla tjänsterum tillgängligt för allmänheten under viss tid varje helgfri dag.

Underrättelse om nämnda tid samt om platsen för lokalen skall meddelas magistraten eller, där sådan ej finnes, länsstyrelsen. Tiden skall ock angivas genom anslag å yttre dörren till tjänstelokalen.

9 §. Över protest skall föras protokoll på sätt stadgas i gällande växellag och checklag. Protokoll skall ock föras över andra av notarius publicus verkställda förrättningar, där så begäres eller notarius publicus finner protokoll erforderligt till framtida säkerhet.

I protokoll må ej förekomma radering eller sådan överstrykning, att därigenom det förut skrivna göres oläsligt.

Protokollen skola för varje år inbindas och registreras. Därvid böra protokollen över protester sammanföras för sig i löpande följd.

10 §. Notarius publicus är skyldig att för varje månad senast å andra söckendagen efter dess utgång till statistiska centralbyrån insända förteckning å de särskilda växelsummorna i de accepterade och egna växlar, som av honom protesterats för utebliven betalning.

Om ersättning.

11 §. Notarius publicus är berättigad till skälig ersättning för av honom utfört uppdrag. I vissa fall är i särskild författning föreskrivet, med vilket belopp ersättning skall utgå.

Särskilda föreskrifter för Stockholm.

12 §. Till notarius publicus må förordnas endast den som

1. är svensk medborgare,
2. är myndig och ej försatt i konkurs,
3. avlagt för behörighet till domarämbete föreskrivna kunskapsprov,
4. har grundlig erfarenhet från praktisk juridisk verksamhet, samt
5. besitter erforderlig insikt i engelska, franska och tyska språken.

13 §. Då notarii publicibefattning blivit ledig, skall magistraten, sedan Konungen medgivit tjänstens återbesättande, ofördröjligen genom kungörelse, som införes i allmänna tidningarna och i en eller flera tidningar inom staden, tillkännagiva ledigheten samt meddela underrättelse, att sökande till befattningen har att sist innan klockan tolv å tjugonde dagen från det kungörelsen blivit införd i allmänna tidningarna till magistraten ingiva sin till Konungen ställda ansökan. Efter ansökningstidens utgång skall magistraten från handels- och sjöfartsnämnden inhämta yttrande angående de sökandes skicklighet och lämplighet. Sedan yttrande inkommit, skall magistraten upprätta förslag till tjänstens återbesättande samt insända detsamma jämte handlingarna i ärendet till Konungen.

Vid bedömande av sökandes skicklighet och lämplighet må hänsyn jämväl tagas till insikt i annat utländskt språk än de i 12 § nämnda.

14 §. Förordnande för notarius publicus upphör:

a) vid utgången av den månad, under vilken han fyller 67 år,

b) därest han förklaras omyndig eller försättes i konkurs,

c) efter beslut av Kungl. Maj:t, därest han befinnes olämplig eller ock till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte oförmögen att i fortsättningen på tillfredsställande sätt sköta sin tjänst.

15 §. Avlider notarius publicus eller frånträder han eljest sin befattning, skola hans protokoll samt till honom i förvar lämnade värdeföremål, penningar och handlingar inom en månad redovisas till magistraten.

Den som efterträder notarius publicus i tjänsten är berättigad att från magistraten utfå de protokoll, övriga handlingar eller tillgångar, som han finner för tjänsten erforderliga.

16 §. För varje notarius publicus skall finnas en ersättare (biträdande notarius publicus).

Biträdande notarius publicus förordnas av Konungen för en tid av tre år. Avgår biträdande notarius publicus före utgången av nämnda tid, förordnas efterträdare för återstående del av perioden.

Om villkor för behörighet att förordnas till biträdande notarius publicus samt om tillsättning och entledigande av dylik befattningshavare skall vad i 12—14 §§ stadgas angående notarius publicus äga motsvarande tillämpning. Därjämte skall vid tillsättning av biträdande notarius publicus iakttagas att, innan handels- och sjöfartsnämnden avger yttrande, tillfälle beredes vederbörande notarius publicus att yttra sig i ärendet.

17 §. Notarius publicus äger å biträdande notarius publicus överlåta att upptaga protester angående växel och check samt att, under högst en och en halv månad varje år, helt eller delvis bestrida även andra till befattningen hörande åligganden.

Då biträdande notarius publicus inträder i tjänstgöring, som ej avser allenast upptagande av protest, eller sådan tjänstgöring upphör, skall anmälan göras till magistraten.

18 §. Det ankommer å magistraten att vid sjukdom eller annat laga förfall för notarius publicus bevilja denne ytterligare tjänstledighet, och har biträdande notarius publicus att under ledigheten bestrida göromålen.

19 §. Är biträdande notarius publicus förhindrad tjänstgöra, må magistraten förordna behörig person såsom tillfällig vikarie. Innan sådant förordnande meddelas skall, såvitt möjligt, handels- och sjöfartsnämnden beredas tillfälle yttra sig.

20 §. Vid tjänstgöring för notarius publicus skall biträdande notarius publicus och tillfällig vikarie begagna ordinarie befattningshavarens tjänstelokal, vilken denne utan ersättning skall ställa till förfogande tillika med erforderlig kontorspersonal och skrivmateriel.

Biträdande notarius pubicus och tillfällig vikarie äga av notarius publicus uppbära skäligt arvode.

21 §. Då notarii publicibefattning blivit ledig, uppehålles densamma av biträdande notarius publicus intill dess ny innehavare blivit utsedd.

På framställning av biträdande notarius publicus må magistraten, efter hörande av handels- och sjöfartsnämnden, för samma tid förordna behörig person till vikarie för honom.

22 §. Handels- och sjöfartsnämnden skall vaka över, att notarii publici, biträdande notarii publici och särskilt förordnade vikarier fullgöra dem åvilande skyldigheter. Nämnden äger för sådant ändamål från befattningshavarna infordra upplysningar rörande förhållanden i tjänsten.

Det åligger ock handels- och sjöfartsnämnden att vid tvist mellan notarius publicus och dennes ersättare medla mellan dem. Gäller tvisten storleken av arvode, skall den avgöras av nämnden.

Denna stadga träder i kraft den 1 januari 1942; och skall i avseende härå iakttagas följande:

1. Genom denna stadga upphävas stadgan den 6 oktober 1882 (nr 49 s. 1) angående notarii publicibefattningen ävensom kungörelsen den 21 augusti 1939 (nr 580) angående biträdande notarius publicus i Stockholm.
2. Förordnande å notarii publicibefattning, vilket meddelats före den 1 januari 1942, skall fortfarande äga giltighet.
3. Är i stad utan magistrat sådant förordnande gällande för annan än kommunalborgmästare, skall denne tillsvidare icke på grund av sin tjänst vara notarius publicus.
4. Vad i 14 § finnes stadgat om skyldighet för innehavare av notarii publicibefattning i Stockholm att avgå vid viss ålder, skall ej äga tillämpning å den, som tillträtt befattningen före den 1 januari 1942.

Bilaga B.

Förslag
till
Lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen.

Härigenom förordnas, att 88 § växellagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

88 §.

Protest skall — — — länsstyrelsen förordnats. I stad, där magistrat ej finnes, må jämväl särskild förrättningsman vara av länsstyrelsen förordnad.

Denna lag träder i kraft den — — —.

Bilaga C.

Förslag
till
Lag om ändrad lydelse av 66 § checklagen.

Härigenom förordnas, att 66 § checklagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

66 §.

Protest skall — — — länsstyrelsen förordnats. I stad, där magistrat ej finnes, må jämväl särskild förrättningsman vara av länsstyrelsen förordnad.

Denna lag träder i kraft den — — —.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 6 oktober 1944.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 2 oktober 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 14 september 1944, hade Kungl Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen;* och
2) *lag om ändrad lydelse av 66 § checklagen.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn B. G. Widegren.

Regeringsrådet *Kellberg* samt justitieråden *Ekberg* och *Santesson* yttrade:

Enligt förslagen skall protest å landet upptagas av, bland andra, landsfiskalen »i orten». Tillika föreskrives, att landsfiskal må »inom sitt distrikt» upptaga protest i stad, där magistrat ej finnes. Trots de sålunda använda skiljaktiga ordalagen lärer med det först citerade uttrycket icke avses att tillerkänna landsfiskal behörighet att å landet verkställa protest annat än inom distriktet (jfr N. J. A. II 1932 s. 600). För undvikande av missförstånd torde jämkning av uttrycket böra ske i överensstämmelse härmed.

Justitierådet *Guldberg* lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 december 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Efter gemensam beredning med chefen för handelsdepartementet samt t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 6 oktober 1944 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 14 september 1944 remitterade förslagen till

1) *lag om ändrad lydelse av 88 § växellagen;* samt
2) *lag om ändrad lydelse av 66 § checklagen.*

Föredraganden anför följande.

Tre av lagrådets ledamöter hava påyrkat jämkning av ordalagen i lagförslagen till undvikande av det missförstånd att å landet landsfiskal (»landsfiskalen i orten») skulle äga behörighet att upptaga protest jämväl utom sitt distrikt. Jag kan emellertid icke finna att, såsom dessa ledamöter förmenat, tillkomsten av bestämningen »inom sitt distrikt» i första stycket sista punkten av de båda lagrummen, vilken punkt ju avser landsfiskals behörighet att upptaga protest i stad utan magistrat, kan giva anledning till den åsyftade oriktiga tolkningen av orden »landsfiskalen i orten», som redan för närvarande ingå i lagtexten. Någon jämkning av lagförslagen i nu nämnt avseende torde därför ej vara påkallad.

Föredraganden hemställer därefter, att lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

Stockholm 1945. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.
443500